

С финансовата подкрепа на програма „Правосъдие“ на Европейския съюз

Asociatia
PRO REFUGIU.org

SCANDINAVIAN
HUMAN RIGHTS
LAWYERS

МЕХАНИЗЪМ ЗА НАСОЧВАНЕ НА ПОСТРАДАЛИ ОТ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ В НАЦИОНАЛНИ И ТРАНСГРАНИЧНИ СЛУЧАИ

юни 2018 г.

Настоящата публикация се издава с финансовата подкрепа на програма „Правосъдие“ на Европейския съюз. Отговорност за съдържанието ѝ носят единствено авторите и не може да се смята, че тя отразява възгледите на Европейската комисия.

СЪДЪРЖАНИЕ

I.	ПРАВНА РАМКА НА ЕС И НАЦИОНАЛНИ ПРАВНИ РАМКИ	5
II.	ЮРИДИЧЕСКИ ПРОЦЕДУРИ ЗА ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА ПОСТРАДАЛИ ОТ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ.....	9
1.	ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА ПОСТРАДАЛИ ОТ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ В РУМЪНИЯ, БЪЛГАРИЯ, ГЕРМАНИЯ, ШВЕЦИЯ	9
2.	ОБЩ МОДЕЛ НА СЪДЕБНИТЕ ПРОЦЕДУРИ.....	20
III.	ИНДИКАТОРИ ЗА ИДЕНТИФИЦИРАНЕТО НА ПОСТРАДАЛИ ОТ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ.	21
IV.	ПРОЦЕСЪТ ПО НАСОЧВАНЕ КЪМ ПРАВНА ПОМОЩ	25
1.	ПРОЦЕСЪТ ПО НАСОЧВАНЕ КЪМ ПРАВНА ПОМОЩ В РУМЪНИЯ, БЪЛГАРИЯ, ГЕРМАНИЯ, ШВЕЦИЯ	25
2.	ОБЩ МОДЕЛ ЗА НАСОЧВАНЕТО КЪМ ПРАВНА ПОМОЩ.....	33
3.	ИЗБЯГВАНЕ НА РЕВИКТИМИЗАЦИЯТА В НАКАЗАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС	33
V.	НАКАЗАТЕЛНИЯТ ПРОЦЕС ПО НАЦИОНАЛНИ И ТРАНСГРАНИЧНИ ДЕЛА В РУМЪНИЯ, БЪЛГАРИЯ, ГЕРМАНИЯ, ШВЕЦИЯ.....	35
VI.	ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ С ПРАВОМОЩИЯ ЗА ГАРАНТИРАНЕ ПРАВАТА НА ПОСТРАДАЛИТЕ ОТ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ	54

АВТОРИ

Силвия Антоанета Бербек, адвокат, Адвокатска колегия - Букурещ, Румъния, председател на сдружение „ProRefugiu” (Глави I, III, IV, VI)

Елена Лазар, адвокат, Адвокатска колегия - Букурещ, Румъния (Глави I, II, IV and V)

Д-р Благородна Макева, старши комисар, заместник-директор на Главна дирекция „Национална полиция“, България (Глави IV и V)

Миряна Илчева, старши анализатор, Център за изследване на демокрацията, България (Глави I and VI)

Десислава Викторова, инспектор, сектор „Убийства“, Главна дирекция „Национална полиция“, България (Глава II)

Пенка Стоянова, инспектор, отдел „Охранителна полиция“, национален координатор по въпросите на домашното насилие в МВР, Главна дирекция „Национална полиция“, България (Глава III)

Дагмар Фройденберг, пенсиониран прокурор, консултант по защита на пострадалите от престъпления към Съвета за превенция на престъпността в Долна Саксония, експерт по немска и европейска защита на пострадалите от престъпления, научен сътрудник в Асоциация ZOOM - Общество за перспективно развитие, Гьотинген, Германия (Глави I, II, IV, V и VI).

Рут Нордстрьом, старши юридически съветник, Скандинавски адвокати по правата на човека (Глави I, II, IV, V и VI).

Фредерик Я. Странд, Скандинавски адвокати по правата на човека (Глави I, II, IV, V и VI).

Тази публикация е разработена по проекта „Pro Victims Justice – подобряване на положението на пострадалите от престъпления и на взаимодействието между заинтересованите страни“

Използвани съкращения

ЦПС (CCPI)	Център за полицейско сътрудничество
ДРОПТ (DPCOT)	Дирекция за разследване на организираната престъпност и тероризма
ИПП (GEO)	Извънредно постановление на правителството
ННПК (NCPC)	Нов наказателно-процесуален кодекс
ЗПФКПП (CVAFCA)	Закон за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления
НБПП (NLAB)	Национално бюро за правна помощ
ЗХЗУПП (ANPV)	Закон за хармонизиране на защитата на уязвими пострадали от престъпления
ФСМБ (BAMF)	Федерална служба по миграцията и бежанците
НК (CC)	Наказателен кодекс
ГП (CP)	Граждански процес
НПК (CPC)	Наказателно-процесуален кодекс
ЗКПП (CVCA)	Закон за компенсирането на пострадалите от престъпления
ЕСРАТ	Да сложим край на детската проституция, порнография и трафика на деца за сексуални услуги (End Child Prostitution, Pornography and Trafficking of Children for Sexual Purposes), международна и национална неправителствена организация срещу експлоатирането на деца
ЕКПЧ	Европейска конвенция за правата на човека
ЕММ	Европейска мрежа за миграция
ЕВРОДЖЪСТ	органът на ЕС, отговарящ за сътрудничеството по съдебни дела
ЕВРОПОЛ	правоприлагащата агенция на ЕС
КОК	Национална координационна група против трафика на хора
ПКС (PCS)	Полицейска криминална статистика
ЗЗПЛ (PSWA)	Закон за закрита на проституиращите лица

I. ПРАВНА РАМКА НА ЕС И НАЦИОНАЛНИ ПРАВНИ РАМКИ

ПРАВНА РАМКА НА ЕС

Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и Съвета от 25 октомври 2012 година за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления

Директивата значително засилва правото на информация, подкрепа и защита на жертвите и членовете на техните семейства. Засилва допълнително и процесуалните права на пострадалите в наказателния процес. Директивата за правата на жертвите на престъпления установява набор от задължителни права за жертвите и ясни задължения на държавите-членки на ЕС.

Директива 2004/80/ЕО на Съвета от 29 април 2004 година относно обезщетението на жертвите на престъпления.

Според Директивата всички държави-членки на ЕС трябва да имат национални режими за справедливо и подходящо обезщетение на жертвите на тежки предумишлени престъпления.

Директива 2011/99/ЕС Европейския парламент и Съвета от 13 декември 2011 година относно европейската заповед за защита. Създава механизъм, позволяващ на лице, в чиято полза е постановена мярка за защита по наказателно дело в една държава-членка на ЕС, да поиска издаването на европейска заповед за защита.

НАЦИОНАЛНИ ПРАВНИ РАМКИ

РУМЪНИЯ

Основните нормативни актове, съдържащи разпоредби, свързани с правата на пострадалите от престъпления, са:

- Закон № 678/2001 за предотвратяването и борбата с трафика на хора;
- Извънредно постановление на правителството (ИПП) № 194/2002 за чужденците в Румъния;
- Закон № 122/2006 за убежището в Румъния;
- Закон № 217/2003 за предотвратяването и борбата с домашното насилие;
- Закон № 187/2012 за прилагането на Закон № 286/2009 за новия Наказателен кодекс;
- Новия Наказателно-процесуален кодекс - Закон № 135/2010.

Новият Наказателно-процесуален кодекс (НПК) не използва понятието „жертва на престъпление“, а „пострадал от престъплението“, лице, което в досъдебната фаза се конституира, а по време на съдебния процес може да се конституира като пострадала страна или граждански ищец. Следователно се прави разлика между „пострадало лице“, което е всяко лице, което е понесло вреди от престъплението, и „пострадала страна“, което е лицето, решило да участва в процеса като такова, по указания ред. НПК гарантира на пострадалото лице, както и на гражданския ищец в наказателния процес, редица права и задължения, в зависимост от процесуалното им качество.

Ако жертвата реши да участва в наказателния съдебен процес като пострадала страна, правата, които НПК ѝ гарантира, са описани в чл. 81. Жертвата, като пострадала страна, има правото: да бъде информирана за своите права; да прави доказателствени искания, да възразява и да прави изявления; да представи всякакви други искания, свързани с разрешаването на наказателната част на делото; при изрично искане, да бъде информирана, в разумни срокове, за развитието на наказателното разследване, при положение, че предостави адрес на територията на Румъния, електронен адрес или друг способ за получаване на електронни съобщения, на който може да се изпрати такава информация; на достъп до материалите по делото, при спазване на законовите условия и изисквания; да бъде изслушвана; да отправя въпроси към обвиняемия, свидетелите и вещите лица; да ѝ бъде назначен безплатно преводач, когато не разбира, не може да се изразява или не може да комуникира на румънски език и да бъде информирана за решението за прекратяване на делото от прокурора на език, който разбира; да бъде консултирана или представлявана от адвокат; да използва медиатор, в случаите, предвидени по закон.

БЪЛГАРИЯ

България защитава правата на пострадалите от престъпления чрез редица законодателни актове:

- Наказателно-процесуалният кодекс¹ съдържа основните процесуални права на пострадалите и качествата, които могат да имат в процеса (пострадал, свидетел, граждански ищец, частен обвинител и т.н.). Той е основният инструмент, който урежда досъдебното и съдебното производство по националните и трансграничните случаи. Законът за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления² и Правилникът за неговото прилагане³ съдържат основната рамка за защита и подпомагане на пострадалите, както и условията и реда за тяхната финансова компенсация. Уредена е и държавната подкрепа за доставчиците на услуги за пострадалите.

- Законът за борба с трафика с хора⁴ съдържа конкретна уредба за идентифицирането, подпомагането и подкрепата на жертвите на трафик и урежда институционалната инфраструктура за борба с това криминално явление.

¹ Достъпен на български език на: <https://www.lex.bg/en/laws/ldoc/2135512224>

² Достъпен на български език на <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135540550>

³ Достъпен на български език на <https://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2136974859>

⁴ Достъпен на български език на <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135467374>

- Законът за защита от домашното насилие⁵ урежда гражданска процедура за даване на защита на жертвите на домашно насилие. Ратификацията на Истанбулската конвенция към момента е отложена и криминализирането на редица актове на домашно насилие и насилие, основано на пола тепърва предстои.

ГЕРМАНИЯ

Немският Наказателен кодекс⁶ дава определения на основните престъпления като (телесни) повреди, престъпления срещу живота, свободата, личните права и трафик на хора. Домашното насилие не фигурира като отделно понятие в немското наказателно право. Затова чл. 3b от Истанбулската конвенция дава действащата легална дефиниция на „домашно насилие“ в Германия.

Немският Наказателно-процесуален кодекс⁷ регулира наказателния процес, включително всички права на пострадалите, както и прилага основните принципи на чл. 6 ЕКПЧ.

Законът за компенсиранието на пострадалите от престъпления⁸ (ЗКПП) урежда правото на компенсация (след подаване на заявление) за телесни повреди, резултат от умишлено, противоправно физическо нападение срещу пострадалия или всяко друго лице или резултат от законосъобразна защита против подобно нападение. Чужди граждани имат право на компенсация, ако са граждани на държава-членка на ЕС.

Законът за хармонизиране на защитата на уязвими пострадали от престъпления⁹ урежда мерките за защита на пострадалите, за чийто живот съществува опасност, като например смяна на самоличността.

Законът за закрита на проституиращите лица¹⁰ урежда мерките за гарантиране на наблюдението и защитата на проституиращите.

Законът за пребиваване, икономическа дейност и интеграция на чужденците на федерална територия¹¹ урежда мерките за правото на пребиваване, включително по международното право или по хуманитарни или политически причини, както и пребиваване по семейни причини.

Насоките за наказателното производство и производството по налагане на глоби¹² уреждат всички мерки, които полицията и прокуратурата прилага в наказателния процес,

⁵ Достъпен на български език на <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135501151>

⁶ Достъпен на немски език на <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/StGB.pdf> - Strafgesetzbuch

⁷ Достъпен на немски език на <https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/> - Strafprozessordnung

⁸ Достъпен на немски език на <http://www.gesetze-im-internet.de/3KPPP/index.html> - Opferentschädigungsgesetz

⁹ Достъпен на немски език на <http://www.gesetze-im-internet.de/zshg/BJNR351010001.html> - Gesetz zur Harmonisierung des Schutzes gefährdeter Zeugen – Zeugenschutzharmonisierungsgesetz – ZSHG

¹⁰ Достъпен на немски език на <https://www.gesetze-im-internet.de/prostschg/index.html>

¹¹ Достъпен на немски език на https://www.gesetze-im-internet.de/aufenthg_2004/index.html

¹² Достъпен на немски език на <https://www.jurion.de/gesetze/ristbv/> - Richtlinien für das Strafverfahren und das Bußgeldverfahren

включително мерките за третиране на пострадалите от престъпления, съобразно тяхната възраст (например деца) и специални нужди.

„Идентифицирането на жертвите на трафик на хора под международна закрила и процедурите за принудително връщане“¹³ е специално изследване на Немската национална контактна точка на Европейската мрежа за миграция, под шапката на Федералната служба за миграцията и бежанците.

ШВЕЦИЯ

В Швеция правата на пострадалите от престъпления са защитени чрез различни нормативни актове.

- Кодексът за гражданския и наказателния процес (Rättegångsbalken 1942:740) съдържа информация за процесуалните права на пострадалите, свидетелите и т.н. Той регулира досъдебната и съдебната фаза на процеса.

- Законът за компенсация на щети, нанесени вследствие на престъпления (Brottskadelag 2014:322) урежда условията за финансова компенсация на пострадалите.

- Според Кодекса за защита на жертвите (Lag (1988:609) ommålsägandebitråde), в определени случаи (по глава 4 и 6 от Наказателния кодекс (Brottsbalk 1967: 700)) на пострадалия от престъпление следва да бъде назначен адвокат, например в случаите на жертви на трафик за сексуални и несексуални цели, жертви на сексуално насилие и жертви на домашно насилие. След започване на предварителното разследване държавата назначава адвокат на пострадалия. Възнаграждението на посочения адвокат в рамките на процеса се поема от държавата.

- Законът за полицията (1984:387) урежда задълженията на полицейските власти във връзка с личната сигурност в случаите на заплашван пострадал или свидетел на престъпление.

Според Закона за социалните услуги (Socialtjänstlagen 2001: 453), всяка община има задължението да оказва помощ и подкрепа на пострадалите от престъпления в нейните рамки, особено на пострадалите от физическо или друго насилие от членове на семейството и на деца, станали свидетели на физическо или друго насилие от или спрямо техни роднини. Общините следва да посрещнат основните нужди на пострадалите от подслон, финансова помощ и всякаква психологическа подкрепа, от която може да се нуждаят.

¹³ Достъпно на немски език на

http://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/EN/Publikationen/EMN/Studien/wp56-emn-menschenhandel.pdf;jsessionid=458A1CED5E1618E7FBDD798E4052A633.2_cid368?_blob=publicationFile Die Identifizierung von Opfern von Menschenhandel im Asylverfahren und im Fall der erzwungenen Rückkehr, Fokus-Studie der deutschen nationalen Kontaktstelle für das Europäische Migrationsnetzwerk (EMN), verantwortlich: Bundesamt für Migration und Flüchtlinge

II. ЮРИДИЧЕСКИ ПРОЦЕДУРИ ЗА ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА ПОСТРАДАЛИ ОТ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ

1. ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА ПОСТРАДАЛИ ОТ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ В РУМЪНИЯ, БЪЛГАРИЯ, ГЕРМАНИЯ, ШВЕЦИЯ

РУМЪНИЯ

Според чл. 288 ННПК¹⁴ разследващият орган може да бъде уведомен за извършването на престъпление по следните начини: *чрез жалба или сигнал, чрез действия, извършени от други наблюдаващи органи по надлежния ред, или чрез самосезиране.*

В ситуации, когато по закон наказателният процес може да бъде инициран само по жалба на пострадалото лице, по молба на предвидено по закон лице или с одобрението на предвиден по закон орган, наказателно-процесуални действия не могат да бъдат предприемани в тяхно отсъствие.

Въпреки това, някои престъпления като например трафик на хора, представляват изключения. В допълнение, ако личната жалба от пострадалия е правилото при повечето престъпления, където пострадалите търсят помощ и подкрепа непосредствено след извършването на престъплението и извършителят е достатъчно далеч, за да не е уплашен пострадалият от директно и незабавно отмъщение, в случая на трафик на хора, личната жалба е невъзможна (само компетентните органи могат да обявят дадено лице за жертва на трафик на хора).

Има няколко причини за ниското ниво на лични жалби: жертвите не се идентифицират като такива - дори и да се чувстват експлоатирани, те може да вярват, че просто са имали лош късмет да попаднат в ръцете на набиращите жертви на трафик, и да изпитват срам. Може да не са наясно, че има закони, които ги защитават и че могат да потърсят помощ и подкрепа. Жертвите чужди граждани може да не говорят местния език и да не могат да общуват по подходящия начин с властите. Може да изпитват недоверие или дори страх от правоприлагащите органи, да се опасяват от възможността самите те да бъдат държани отговорни и да не знаят към кого да се обърнат за помощ. Възможно е да се страхуват от директни негативни последици, влияещи върху тяхната ситуация, като например загуба на пари или депортиране. Накрая, жертвите може да се опасяват от отмъщение от страна на трафикантите срещу тях или техните семейства, по месторабота или по мястото им на произход.

¹⁴ Закон № 135/2010 за новия Наказателно-процесуален кодекс, публикуван в Държавен вестник № 486 от 15 юли 2010 г., в сила от 1 февруари 2014 г.

Следователно, съществуват ситуации, в които идентифицирането на жертвата не е резултат от предварителна жалба, а на разследвания, инициирани от специализирани разследващи по нареждане на прокурора. Освен това, идентифицирането на жертвата може да бъде и резултат от сигнал, подаден от лице, различно от жертвата, или да бъде извършено в допълнение към разследването на друго престъпление.

Според чл. 290 от ННПК сигналът представлява уведомяването от физическо или юридическо лице за извършено престъпление. Разследващият орган следва самостоятелно да инициира разследване, ако установи, по начин, различен от предвидените в чл. 289-291 ННПК, че е извършено престъпление, като оформя констатациите си писмено. Сигналът е по-често срещаният начин за идентифициране на жертвите на подобни престъпления, имайки предвид, че, както вече беше споменато, самите те обикновено не съобщават за извършването на такива престъпления.

Според чл. 295 от ННПК предварителната жалба представлява условие за предприемане на наказателно-процесуални действия при определени, изрично предвидени престъпления. Жалбата се адресира до прокурора или до разследващите органи и може да бъде съставена само от пострадалото лице. Разбира се, възможно е жалбата да бъде изготвена от пълномощник на пострадалото лице, със специално пълномощно, приложено към нея.

Според ННПК, престъпленията, по които предварителната жалба е задължително условие за започването на наказателно-процесуални действия, са: чл. 193 - общо нападение; чл. 196 - телесни повреди; чл. 206 - заплахата; чл. 208 - тормоз; чл. 218 - изнасилване (чл. 218, ал. 1, 2 и 5), чл. 219 - сексуално насилие (чл. 219, ал. 1 и 5), чл. 223 - сексуален тормоз. В случаите на престъпления по глава VII от ННПК, трафик и експлоатация на уязвими лица, предвид тежестта на този тип престъпления за инициране на наказателно-процесуални действия няма нужда от предварителна жалба.

Предварителната жалба включва: име, персонален код за идентификация, правен статус, адрес на жалбоподателя (ако жалбоподателят е юридическо лице: седалище и адрес, име, фирмен номер, данъчен идентификационен номер, банкова сметка, регистрационен номер в регистъра на юридическите лица и законов представител на юридическото лице), точно описание на деянието, посочване на извършителя, ако е известен на жалбоподателя, посочване на доказателствените средства, ако са известни.

Предварителната жалба може да бъде написана на ръка и може да бъде подписана от пострадалото лице или неговия пълномощник. Подписи и от двамата не са необходими. Освен това тя може да бъде формулирана устно, в който случай ще бъде документирана в протокол. При недееспособни лица, жалбата се формулира от техния законен представител, а при ограничена дееспособност - жалбата може да бъде формулирана от пострадалото лице, със съгласието на законния представител.

Предварителната жалба не може да бъде подавана от съпруга на пострадалото лице или от пълнолетното му дете.

ННПК удължава преклузивния срок за подаване на предварителна жалба от 2 на 3 месеца.¹⁵ Освен това, друг нов момент е кога започва да тече срокът. По стария

¹⁵чл.296, Нов наказателно-процесуален кодекс

наказателен закон, срокът започва да тече от датата на деянието, докато в новия кодекс, този срок тече от момента, в който пострадалото лице е разбрало, че деянието е извършено. Когато предварителната жалба се подава от законния представител на недееспособно лице, срокът от 3 месеца започва да тече от деня, в който законният представител е видял извършването на престъплението. Ако извършителят е законният представител, срокът започва да тече от датата на назначаване на нов законен представител.

В случаите на флагрантни престъпления, разследващият орган е длъжен да отчете факта, че е било извършено престъпление. След тази стъпка, той призовава пострадалото лице и му дава възможност да подаде предварителна жалба. Ако отговорът е негативен, разследващият орган предава на прокурора документацията и предложението за отказ от наказателно преследване. Ако отговорът е положителен, се образува наказателно производство.

Ако предварителната жалба е подадена в 3-месечния срок, тя се счита за валидна, дори ако това е сторено до некомпетентен орган, а се препраща на компетентния орган по административен път. Ако предварителната жалба не е подадена в 3-месечния срок, се отбелязва изтеклият преклузивен срок и загубата на правото за търсене на отговорност от извършителя.¹⁶ Всички документи и предложението за отказ от производство се изпращат на прокурора. Ако е проведено наказателно преследване и впоследствие се установи, че е била необходима предварителна жалба, пострадалото лице се призовава и се запитва дали желае да подаде такава. Процесуалните действия продължават, ако пострадалото лице подаде предварителна жалба, но в случай че откаже, разследващият орган изпраща цялата документация, заедно с предложение за отказ от производство, на прокурора.

Оттеглянето на предварителната жалба за престъпления, за които тя е необходимо условие за образуването на наказателно производство, е основание за освобождаване от наказателна отговорност. Оттеглянето се извършва устно или писмено пред разследващите органи или пред съда и се оформя в протокол или в решение. Едностранното волеизявление на пострадалото лице трябва да бъде безусловно и направено преди окончателното произнасяне по делото. Ако предварителната жалба е била оттеглена, възможните произнасяния са: архивиране към дело, ако процесът е на фаза разследване; прекратяване на наказателното производство, ако процесът е в съдебната си фаза. Обвиняемият или подсъдимият, в случай че иска да докаже невинността си, може да поиска продължаване на разследването или съдебния процес.

Когато пострадалото лице е недееспособно, предварителната жалба може да бъде оттеглена единствено от неговия законен представител. В случаите на пострадало лице с ограничена дееспособност, оттеглянето се прави със съгласието на лицата, предвидени по разпоредбите на гражданското право, в които случаи волеизявлението в този смисъл може да бъде без ефект, тъй като наказателно-процесуалните действия могат да бъдат извършвани *ex officio*.

¹⁶чл.297, Нов наказателно-процесуален кодекс

Жертвата на такива престъпления и извършителят имат възможността да използват медиация. Според чл. 69, ал. 2 от Закон № 192/2006 за медиацията и организацията на професията на медиатора, срокът за подаване на предварителна жалба се спира по време на медиация. Ако страните в конфликта не постигнат споразумение, пострадалото лице може да подаде предварителна жалба в рамките на същия срок, който ще продължи да тече от датата на изготвяне на протокола за прекратяване на процедурата по медиация, като се взема предвид времето, изтекло преди спирането. Тук следва да се отбележи, че тази процедура реално не се използва при този тип престъпления, поради факта, че жертвата може да изпитва страх да види/да се срещне отново с извършителя, който я е насилвал.

БЪЛГАРИЯ

Ранното идентифициране е от решаващо значение за оказването на подходяща помощ, подкрепа и защита на пострадалите лица и за да даде възможност на органите на полицията и Прокуратурата да разследват по-добре престъпленията и да подведат извършителите под отговорност.

Възможно е пострадалите да страдат от различни психологически проблеми, тъй като може да са преживели многобройни травматични инциденти. Следователно е много важно да се отдаде необходимото внимание на въздействието на травмата върху лицата и да се разпознават нейните симптоми.

Практиките по идентификация на пострадали, описани по-долу, са разделени съобразно органа, водещ процеса, а спецификите за жертвите на трансгранични случаи и жертвите-деца, както и на други уязвими групи са посочени в края на главата.

По принцип в България няма официални процедури по идентифициране, насоки или контролни списъци за идентификация на пострадали, освен в конкретни случаи, например трафика на хора.

Полицията обикновено има водеща роля при идентифицирането на пострадали. При отзоваването на обаждания на европейския номер за спешни повиквания 112, полицейските служители често идентифицират жертви на местопрестъплението.

Полицията и Прокуратурата идентифицират пострадали основно по два начина:

- като се срещат с тях лице в лице, когато пострадалите подават жалба, или чрез разпити на свидетели, като част от разследване;

- чрез получаване (на гише, по пощата или по email) на писмени жалби от пострадали.

Тъй като домашното насилие е все още в процес на криминализиране в България, пострадалите от домашно насилие се идентифицират, когато полицията получи копие от тяхната заповед за защита, издадена от граждански съд. Други споделят за инциденти на домашно насилие по време на процесуални действия по преследването на други престъпления, от които са пострадали.

Пострадалите участват в процедурата по идентифициране, като представят колкото могат повече информация. Взаимното доверие между пострадалия и полицейския служител или прокурора са от изключително значение за всяко разследване. В някои случаи е очевидно, че полицаи от женски пол е по-подходящият избор за работа с пострадала от женски пол. Когато пострадалият е дете, по време на разпитите следва да присъстват педагог и психолог.

Центровете за превенция на насилието и престъпността към Министерството на вътрешните работи идентифицират пострадали от всякакъв тип насилие, както и възрастни хора, понесли побой от по-млади членове на семействата си.

Гражданите използват **клиниките по съдебна медицина** за освидетелстване за целите на съдебния процес на телесни повреди, получени от домашно или друг тип насилие. Пострадалите се идентифицират, когато отидат на медицински преглед - по собствено желание или по инициатива на органите на досъдебното производство, сами или придружени от роднини. Някои пострадали биват освидетелствани, но после не подават оплаквания към съответните органи поради страх, срам и т.н.

Социалните служби идентифицират жертви на насилие по време на работата си по конкретни социални услуги, като центрове за обществена подкрепа, но също така и чрез други звена, дори в отделите, които отпускат социални помощи, въпреки че служителите не са специално обучавани за това. Сигнали за насилие спрямо деца и пълнолетни могат да бъдат подадени и от общинската администрация, Държавната агенция за закрила на детето, училищните ръководства и директори, медицински персонал, болници и т.н.

Идентификацията се извършва чрез наблюдение на пострадалия и разговор с него, често с участието на съдебни лекари и неправителствени организации. Мястото на идентификация може да бъде там, където се е случило насилието - например дома на пострадалия; местното полицейско управление или местното звено за закрила на детето.

Пострадалите пълнолетни лица могат да бъдат идентифицирани по време на посещения от социални работници в техните домове за идентифициране на социални нужди, но те по-скоро се обръщат към МВР, тъй като социалните служби могат единствено да ги настанят в кризисни центрове.

Организациите за подкрепа на пострадалите идентифицират пострадали и ги изпращат да подадат жалба към полицията или Прокуратурата. Много пострадали, които се обръщат към неправителствените организации, са вече идентифицирани от властите или сами се идентифицират като такива. Въпреки това, идентифицирането в по-широк смисъл е част от процеса по консултиране в организациите.

Друго място, където се идентифицират пострадали, се оказва **Националният съвет за подпомагане и компенсация на пострадали от престъпления** към Министерството на правосъдието. Той има приемни часове, в които всяко лице, считащо себе си за пострадал от престъпление, може да отиде, да представи своята жалба и да получи информация за своите права.

Социалните служби работят съвместно с **Държавната агенция за закрила на детето** и **Държавната агенция за бежанците**, когато става въпрос за пострадали чужденци - деца и пълнолетни лица.

Пострадалите могат и да се самоидентифицират като жертви. В много случаи, когато пострадалият потърси помощ, съвет или консултация, той вече е декларирал своя статус на жертва. В някои случаи жертвите използват **медиите**, за да заявят своята самоидентификация.

Идентифицирането на пострадалите в случаите на насилие срещу деца има методология, навлязла в последните десетилетия, вследствие на ясната нужда за противодействие на **материалите с малтретиране на деца**, циркулиращи онлайн и иззети от полицията от компютри и други устройства. Цели се да се облекчи страданието на детето чрез неговото идентифициране и намиране и чрез предаването на насилника му на съда.

В случаите на **пострадали с увреждания** полицията си сътрудничи със социалните служби. Разбира се, пострадалите със слухови или говорни увреждания следва да получат жесто-мимичен превод.

На практика **пострадалите от третата възраст** (над 65-годишна възраст) са често физически и финансово малтретирани от техните роднини, рядко се оплакват и обикновено отеглят своите жалби от страх, че ще изложат семейството си. Разбирането и търпението са важни при всеки контакт с тях.

Жертвите на трафик могат да се идентифицират като такива сами, както и от Гранична полиция или от компетентни НПО.

ГЕРМАНИЯ

Идентификацията на пострадали от престъпления се определя от принципите на наказателния процес, по-конкретно от принципа за законност, който има всеобхватно действие. Ако Прокуратурата установи признаци за извършено престъпление, тя следва да започне официално разследване на фактите според § 160 НПК. По принцип при извършването на разследване, Прокуратурата следва да получава съдействието на властите и полицейските служители в съответствие с § 161, ал. 1, изречение 2 НПК. Принципът на законността се прилага спрямо властите и държавните служители в полицията, както и за Прокуратурата, съгласно § 163, ал. 1 НПК. Следователно, полицията ех *officio* започва разследване, ако намери доказателства за извършено престъпление. Няма значение по какъв начин правоприлагащите органи са узнали за тези доказателства. Разследванията се провеждат от правоприлагащите органи, спазвайки принципа на служебното разследване и разкриването на истината. Те следва да включват, както факти и обстоятелства от значение за правните последици от престъплението, които разобличават обвиняемия или отегчават неговата отговорност, така и такива, които оправдават обвиняемия или смекчават отговорността му, вж. § 160, ал. 2 НПК. Целта на разследването е да установи извършителя и пострадалия от престъплението. Разследванията по принцип предоставят достоверни ранни индикации за идентифицирането на (предполагаемото) пострадало лице.

При идентифицирането на пострадал от престъпление, съдържанието на показанията на жертвата като свидетел са от ключово значение. Има различни аспекти, които могат да допринесат за идентификацията: ключов индикатор е попълването на жалба за извършено престъпление или подаването ѝ до полицията или Прокуратурата от самия пострадал.

Заради принципа на законността сигналите от други лица, например очевидци на престъплението, свидетели на разкази, изявления от приятели, съседи или колеги, също водят до започването на разследвания от Прокуратурата и до идентификацията на пострадалия.

Идентификацията на различни групи от пострадали зависи от различни фактори.

Пострадали от домашно насилие и сексуални престъпления

През последните 20 години, в немското общество настъпи широка смяна на парадигмата в посока на мотото „Домашното насилие не е личен въпрос“, което доведе до създаването на местни, регионални и държавни мрежи между жертвите на домашно насилие, които насърчават сътрудничеството на представителите на различни професии, влизащи в контакт с пострадалите от домашно насилие. Тези мрежи се подкрепят от работна група за домашното насилие на федерално ниво, оглавявана от Федералното министерство за семейните въпроси, гражданите от третата възраст, жените и младежта, а тяхното (на мрежите) по-нататъшно развитие е подпомагано с разнообразни мерки, включително юридически. В немския Наказателен кодекс няма престъпление „домашно насилие“. След ратификацията на Истанбулската конвенция в Германия, определението от нейния чл. 3b директно се приема за работно определение. Престъпленията в тази област включват насилствени престъпления, сексуални посегателства, престъпления срещу свободата и престъпления, които нарушават личните права и свободното икономическо самоопределяне.

Според преобладаващите резултати от изследванията от една страна, и полицейските криминални статистики, от друга, повдигането на обвинения от жертвите на домашно насилие, което е толкова важно за тяхната идентификация, не отговаря на реалния обхват на тези престъпления. По-скоро, желанието за подаване на оплакване и самоидентифицирането като жертва на домашно насилие от пълнолетните лица е значително ограничено, особено от срама на жертвата и собственото ѝ чувство на вина. Целта на работата на институциите, подкрепящи жертви в мрежите за домашно насилие, следователно е директно и индиректно да подкрепят и подпомагат жертвите при докладването на престъпления и по този начин да подобрят тяхното идентифициране, с оглед постигането на наказателно преследване на извършителите и елиминирането на домашното насилие в обществото. Тъй като в ежедневието жертвите на домашно насилие се обръщат към лекари и терапевти сравнително по-често, има смисъл да се повиши информираността в сферата на медицинските услуги, с оглед подкрепа на жертвите и тяхната идентификация. Лекарите и терапевтите като цяло са обвързани от медицинска тайна. Въпреки това, те не са обвързани от това задължение за поверителност, когато става въпрос за тежки престъпления, по-конкретно спрямо физическата цялост или поставящи в опасност живота на жертвите, т.нар. оправдан извънреден случай, § 34 НК. В такива случаи, лекарите и терапевтите могат, противно на задължението за поверителност, лично да докладват престъплението на Прокуратурата.

Жертви на домашно насилие не са само тези, директно засегнати от тези престъпления, но и свидетелите им, особено когато са деца. Различни изследвания са показали, че развитието на децата е значително засегнато от досега с различни форми на домашно насилие. Тъй като те редовно са извън своите семейства, чрез училищата и детските заведения тяхното (съ-)участие в домашно насилие е по-лесно за разпознаване.

Служителите в училищата и детските заведения (детски градини и дневни центрове) са чувствителни към феномена и към правилното справяне с идентифицирането чрез мрежите. По този начин, децата могат да бъдат идентифицирани като жертви, а негативните въздействия върху тяхното развитие - ограничени. В допълнение, цикълът на домашно насилие може да бъде повлиян и в идеалния случай – прекратен - от намесата на трети страни (Службата за закрила на младежта, семейни съдилища, консултантски центрове за двойки). Тези институции могат да се свържат с правоприлагащите органи, но не са задължени. Ако благосъстоянието на детето е заплашено от домашно насилие, в съответствие с § 8а от Социалния кодекс VII (Закона за закрила на детето и младите хора), Службата за закрила на младежта следва винаги да проверява дали рискът за благоденствието на детето може да бъде намален, чрез контакт с полицията или подаване на жалба. Семейните съдилища, които се обособяват към всеки районен съд, могат да спрат висящи процедури, например процедури за защита от насилие, при условията на §21, ал. 1 от Закона за процесуалните действия по семейни въпроси и по въпросите на доброволната юрисдикция (FamFG) във връзка с прокурорско разследване или наказателно съдебно производство или да препратят документите в съответствие с § 149 ГПК (ZPO) до прокуратурата. Ако има достатъчно индикации, че е извършено престъпление, Прокуратурата следва да образува предварителна проверка и да разследва фактите по делото.

Жертви на трафик на хора с цел развратни действия, принудителен труд, прося и извършване на престъпления

Идентифицирането на жертви на трафика на хора с цел да бъдат използвани за развратни действия е по-трудно не само заради срама и чувството им за вина, но също и заради факта, че върху тях се упражнява значителен натиск чрез заплахи и използване на физическо, психологическо и икономическо (дълг) насилие или чрез отнемане на документите им от извършителите. Те често упражняват натиск върху жертвите, като заплашват да ги докладват на полицията или Прокуратурата. Прокуратурата може да не образува дела срещу жертви, които също са извършили престъпления, като например престъпления против правото на пребиваване или други деяния с по-малка степен на обществена опасност, §§ 154ff НПК. В почти половината (44%) от разследванията, проведени през 2015 г., жертвите на трафик на хора с цел използване за развратни действия са се свързали с полицията сами или придружени от съветници от специални центрове за психологическа помощ или от трети страни, като например други проститутки или клиенти. Трафикът на хора, като престъпление, свързано с контрол, зависи от полицейската работа на терен. В случаите на трафик с цел използване за развратни действия, лицата, които имат достъп до жертвите, т.е. клиентите, играят важна роля при идентифицирането им. Прилагането на Директива 2011/36/ЕС в Германия въведе наказателната отговорност за клиенти, които извършват сексуални действия с жертви на трафик на хора срещу заплащане, възползвайки се от тяхното икономическо или лично затруднено положение или безпомощност, причинени от престоя в чужда държава, §232а, ал. 6 НК. Всяко лице, което доброволно докладва подобно престъпление на компетентните органи или доброволно инициира подаването на доклад, се освобождава от наказание като клиент. До каква степен това ново правило ще засегне разкриването на трафик на хора с цел използване за развратни действия не може да бъде предвидено. Статистиките за 2017

г. все още не са налични. Във връзка с прилагането на Директива 2011/36/ЕС, Законът за уреждане на проституцията като професия и Законът за закрила на проституиращите лица (ЗЗПЛ), които влизат в сила на 1 юли 2017 г., са приети в Германия през 2016 г. ЗЗПЛ регулира задължението за регистрация на проституиращите, преди да започнат да се занимават с дейността, § 3 ЗЗПЛ; задължение за информирание на властите за проституиращите, § 7 ЗЗПЛ; задължение за предоставяне на здравни съвети за проституиращите, § 10 ЗЗПЛ, както и задължение за получаване на одобрение при ръководенето на бизнес с проституиращи, § 12 ЗЗПЛ. Тези правила значително разширяват възможностите за контрол и ги адаптират към факта, че доброволното упражняване на проституция в Германия е разрешено.

Полицията, която е подчинена на правителството на съответната провинция, е сключила споразумения със съдебната власт и специализираните институции за подкрепа на жертвите, които уреждат сътрудничеството между тези страни при борбата с и предотвратяването на трафика на хора с цел използване за развратни действия.

Специализираните институции за подкрепа на жертви на трафик на хора са членове на „КОК - Bundesweiter Koordinierungskreis gegen Menschenhandele.V.“ (Национална координационна група срещу трафика на хора). Съветниците в тези институции подпомагат жертвите на трафик във всички отношения и ги придружават по време на наказателното производство. През април 2018 г., федералната полиция и съдебната власт в Германия проведеха обширна акция по подозрения за незаконно превеждане на чужденци през границата с користна цел, комерсиална и принудителна проституция и задържане и присвояване на заплати. За жертвите на принудителна проституция, немският закон за пребиваването на чужденци предвижда т.нар. период за размишление и стабилизиране от 3 месеца, § 59, ал. 7 от Закона за пребиваването на чужденци, който следва да даде възможност на засегнатите да се възстановят и освободят от влиянието на трафикантите и да решат дали искат да сътрудничат на Прокуратурата.

Същите принципи се прилагат към идентифицирането на жертви на трафика на хора с цел принудителен труд. При прилагането на Директива 2011/36/ЕС през 2016 г., всички форми на трафик на хора са криминализирани в §§ 232 НК. Като асоциация на специализирани институции за подкрепа, КОК също включва консултирането, подкрепата и подпомагането на тези жертви и организира подкрепа за тях и в други институции. Съществува списък с индикатори за идентифициране на жертвите на трафик с цел принудителен труд.

В случаите на трафик на непълнолетни с цел да бъдат използвани за развратни действия, за принудителен труд, за просия и за извършване на престъпления възникват допълнителни рискове и трудности при тяхната идентификация, тъй като в случаите на просия и извършването на престъпления, те се сблъскват с полицията първо като извършители. Ако семейството или настойниците им не могат да бъдат открити, им се назначава настойник. В някои случаи самите настойници са измежду трафикантите. Дори ако случаят не е такъв, в тези ситуации трафикантите често са в непосредствена близост и се предлагат за настойници, така че непълнолетните да не могат „да им избягат“. КОК и ЕСРАТ са разработили индикатори, по които да идентифицират трафика на деца.

Федералната служба за миграция и бежанци е разработила списък с индикатори за идентифициране на жертвите на трафик на хора в процедурите за получаване на убежище.

Жертви на трансгранични престъпления

Освен трафика на хора, трансграничните престъпления също така включват други случаи на организирана престъпност, престъпления от омраза и тероризъм. Всички тези престъпления са характеризирани от международни връзки между извършителите, използването на интернет и необходимостта от международно полицейско и съдебно сътрудничество. В международен контекст, Федералната криминална полиция отговаря за идентифицирането на жертви. В някои области, самата тя провежда разследвания или подпомага разследвания на други полицейски служби чрез двустранно или многостранно сътрудничество, включително под егидата на ЕВРОПОЛ. На ниво съдебна система, сътрудничеството се организира от Федералното министерство на правосъдието, а на ниво ЕС - от Евроджъст. И двете институции могат да участват в идентифицирането на жертви от съответните власти на национално ниво.

ШВЕЦИЯ

Полицейските власти имат водеща роля при идентифицирането на пострадалите от престъпления и са първият орган, на когото пострадалият следва да докладва извършеното престъпление.

Ако престъплението е докладвано на полицията, ще бъде инициран процес, който включва няколко различни етапа:

- Доклад до полицейските власти;
- Предварително разследване от полицията/Прокуратурата;
- Доклад до застрахователната компания;
- Съдебно заседание;
- Компенсиране за вреди, чрез съдилищата и Шведската агенция по изпълнението;
- Компенсиране на пострадалия чрез шведската служба за компенсация и подкрепа на пострадалите от престъпления.

Пострадалите от тежки престъпления могат да бъдат идентифицирани или насочени към приюти за жертви, а полицията е длъжна да уведоми социалните служби в съответната община за потенциалната жертва. В повечето случаи, заведението за настаняване има право на финансова компенсация от социалните служби, за осигуряването на услугата.

Ако пострадалият от престъпление е идентифициран от социалните служби, те следва да го препратят към приют и да информират полицията. В този случай, първоначалният разговор с полицията обикновено се провежда на територията на приюта. Когато става въпрос за чужденец без документи за самоличност, компетентният държавен орган следва да се свърже с посолството или консулството, за да удостовери самоличността и гражданството на лицето, получаващо подкрепа.

Защитените жилища за деца (Barnahus) са специално място, където се настаняват деца, за които се предполага, че са обект на насилие или сексуално малтретиране. В защитените

жилища, децата се срещат с представители на полицията, Прокуратурата, лекари, социални работници и детски психиатри в безопасна и адаптирана към нуждите им среда.

Центровете за подкрепа на жертвите помагат на пострадали от всякакви престъпления като нападение, грабеж, кражби на чанти, насилване и незаконна заплаха. Когато престъпление е докладвано на полицията, пострадалият следва да бъде информиран, че има центрове за подкрепа на жертви и други услуги на разположение. Центровете могат да предложат помощ под формата на подкрепящо лице, а много също така предлагат и услуга за подкрепа на свидетелите. Националната организация на тези центрове се нарича Шведска организация за подкрепа на жертвите.

Шведската асоциация за подкрепа на жертвите е доброволна организация, която осигурява безплатна подкрепа за пострадали и свидетелите на престъпления, която работи за по-добри условия и по-информирано отношение към тях¹⁷. Асоциацията има над 8000 членове. Има повече от сто местни центъра из страната. Там всеки, който е бил засегнат от престъпление, може да получи помощ и подкрепа, като поговори с „подкрепящо лице“. В районните съдилища има хора, оказващи подкрепа по време на процеса както на пострадали, така и на свидетелите. Тази помощ е безплатна и достъпна за всеки, без значение дали престъплението е докладвано и кога е извършено. Всеки служител на асоциацията има задължение да спазва конфиденциалност. Дейностите на всеки местен център се координират от назначен или доброволен координатор. Местните центрове могат да се свържат към Националната телефонна линия за помощ на Асоциацията, когато не могат сами да поемат обаяданията. Националната телефонна линия разчита на обратната връзка с центровете. Това означава, че пострадали от престъпления винаги имат възможност да говорят с някого и могат да получат отговори по спешни въпроси. Центровете за подкрепа на жертвите са предназначени да допълват дейността на публичните органи. Асоциацията си сътрудничи с полицията, социалните служби и други институции.

Шведската служба за компенсация и подкрепа на пострадали от престъпления непрестанно работи за повишаването на информираността и „видимостта“ им. Общата ѝ цел е да следи за спазването на правата на пострадали от престъпления и да привлича общественото внимание върху техните нужди и интереси. Съществува т.нар. Група за сътрудничество за работа с жертвите на престъпления, която представлява форум за активно сътрудничество между представители на държавни органи и неправителствени организации. Групата се състои от представители на:

- Barnafriad - Национален център за познание във връзка с деца, пострадали от престъпление;
- Правата на детето в обществото (Barnensrätt i samhället)
- Подкрепа на жертвите Швеция (BrottsofferjourenSverige)

¹⁷http://www.brottsofferjouren.se/uploads/userfiles/files/Folder-We-care-about-victims-of-crime_new.pdf

- Шведски съдилища (Domstolsverket)
- Шведската агенция по изпълнението (Kronofogden)
- Национален център за познание във връзка с насилието от мъже спрямо жени (NCK)
- Полиция
- Национална организация на приютите за жени и за млади жени в Швеция
- „Спасете децата“
- Център за подкрепа на млади жертви/Център за подкрепа на престъпници
- Шведска адвокатска колегия (Advokatsamfundet)
- Група против насилие на Стокхолмската Южна многопрофилна болница (SödersjukhusetsAntivåldsgrupp)
- Фондация „По-безопасна и по-сигурна Швеция“ (StiftelsenTryggareSverige)
- Унизон
- Прокуратурата (Åklagarmyndigheten)

2. ОБЩ МОДЕЛ НА СЪДЕБНИТЕ ПРОЦЕДУРИ

Доклад до полицията

Фаза на предварителното/прокурорското разследване

Съдебни процедури – Наказателен съд (наказателен процес + иск за получаване на финансова компенсация)

-Граждански съд (иск за компенсация на имуществените/неимуществените вреди, претърпени в резултат на престъплението)

III. ИНДИКАТОРИ ЗА ИДЕНТИФИЦИРАНЕТО НА ПОСТРАДАЛИ ОТ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ

Основната цел на тази глава е да осигури пакет от индикатори, които могат да бъдат използвани от различните заинтересовани страни, които влизат в контакт с пострадалите от престъпления. Индикаторите са структурирани по различните категории пострадали (жертви на трафик на хора, на домашно насилие, на сексуално насилие, на престъпления от омраза).

Индикатори – жертви на трафик на хора

Пол - трафикът с цел използване за развратни дейности се счита за най-разпространената форма на трафик на хора, която засяга най-вече жени - пълнолетни и деца. Оценяването на индикаторите възраст и пол следва да бъде извършвано заедно или при взаимозависимост, за да бъдат по-добре идентифицирани жертвите на трафик на хора или специалната цел, с която са използвани.

Възраст - колкото по-възрастно е лицето, по-малко вероятно е да става въпрос за трафик на хора с цел използване за развратни дейности, което продължава да бъде основната форма на експлоатиране. Същото правило се отнася и за принудителния труд или робство, защото по-възрастната жертва е по-малко продуктивна.

Социални характеристики - трафикантите манипулират следните фактори: бедност, дискриминация и липса на възможности за намиране на работа или получаване на образование, социална маргинализация, недостатъчно внимание и малтретиране в семейството, неадекватно познаване на миграционните права, задължения и регулации и достъпа до свободно придвижване.

Документи - липсата на документи за самоличност или тяхното присъствие измежду вещите на лицата, подозирани в извършването на трафик на хора, може да представлява индикация при идентифицирането на предполагаема жертва.

Мястото, където жертвата е намерена/идентифицирана - определени райони, или от покрайнините, или от града, известни с това, че там могат да бъдат намерени сексуални услуги, където има нощни клубове и хотели; места, където се пресичат граници; лицето може да е дезориентирано за местоположението.

Знаци, които могат да индикират наличието на форма на насилие - знаците на физическа или ментална травма могат да бъдат индикация за случай на трафик на хора. Лицето може да има различни синини, наранявания, които могат да бъдат знак за възможно физическо насилие. Лицето може да бъде апатично, разсеяно, да изглежда все едно не разбира особено ясно какво го питат или какво му се обяснява, да плаче, да изпитва трудности да си спомни какво точно се е случило.

Всеки от тези индикатори, разгледан отделно и оценен независимо от другите, би могъл да доведе до идентификацията на други категории жертви или ситуации. Следователно,

когато се разглежда потенциален случай на трафик на хора, е важно по време на оценката да се проследят всички индикатори.

Индикатори – жертви на домашно насилие

Физически - синини, фрактури, хронични болки (във врата, по гърба), пресни белези или леки порязвания, аборти.

Психологически - депресия, тревога, самонараняване, хранителни разстройства, фобии, соматични разстройства, проблеми със съня, нарушена концентрация, прекомерна употреба на алкохол, употреба на лекарствени и наркотични вещества, физическо изтощение, опити за самоубийство.

Емоционални - страх, срам, гняв, чувство на безполезност и безнадеждност, дисоциативност и емоционална вцепененост, отчуждаване, раздразнителност и страх, когато някой прояви интерес към личния им живот, изключително консервативно облекло, ситуации, когато децата третират майките си с презрение, използвайки бащата/насилника като модел.

Социални/финансови - бездомничество, безработица, финансов дълг, липса на приятели или семейна подкрепа, изолация, трудности при упражняване на родителските функции.

Поведенчески - неубедителни обяснения за всякакви наранявания; описание на контролиращ или предразположен към гняв партньор; придружени са от техния партньор, който говори през по-голямата част от времето; тревога в присъствието на партньора, скорошна раздяла или развод; неохота за следване на съвет; чести телефонни обаждания, под формата на доклад, до насилника; опити да отговарят на неговото обаждане незабавно и веднага да се прибират вкъщи, след като са били потърсени.

Индикаторите на домашното насилие не винаги са очевидни. Специалистите не трябва да прибързват със заключенията, защото някои от тези индикатори, могат да се дължат и на други причини. Въпреки това, ако има модел или история на тези индикатори, е възможно да става въпрос за упражняване на домашно насилие.

Индикатори – жертви на сексуално насилие

Жертвите на изнасилване или сексуално посегателство могат да изпитат много реакции. При травматични събития по принцип е важно да се осъзнава, че няма един „стандартен“ модел на реакция към екстремния стрес. Някои хора реагират незабавно, докато други имат забавени реакции - понякога месеци или дори години по-късно. Някои изпитват негативни ефекти за дълъг период от време, докато други се възстановяват относително бързо. Реакциите могат да се променят с течение на времето.

Физически индикатори за сексуално насилие - освен ако не е използвана прекомерна физическа сила, повечето жертви на сексуални посегателства нямат физически наранявания. Принудата, сплашването и заплахата с физическа разправа могат да допринесат за това защо в много случаи на нападение не се използва прекомерна физическа сила. Липсата на физически доказателства по никакъв начин не е обвързана с

ниво на страх и ужас, които жертвата може да е изпитала по време на нападението. Физическите следи от сексуално насилие най-често включват синини (от вътрешната страна на бедрата или на ръцете, където извършителят е държал жертвата) и травми в областта на гениталиите. Други физически индикатори, като бременност или болести, предавани по полов път, могат да бъдат открити дни или дори седмици след нападението.

Поведенчески индикатори за сексуално насилие - всяка жертва е уникална и нейната реакция на травмата е уникална. Потенциалните поведенчески индикатори на сексуалното виктимизиране мога да бъдат следните: самонараняване (повишаване на употребата на наркотици и алкохол; самоосакатяване, опити за самоубийство), промерни в социалните взаимодействия/поведения (оттегляне, сексуален промискуитет, агресивно или разрушително поведение, прекомерна привързаност, избягане на определени хора и т.н.).

Индикатори – престъпления от омраза

Поведението на извършителя - извършителите на престъпления от омраза често явно показват предразсъдъците си преди, по време или след извършване на деянието. Основното доказателство при повечето престъпления от омраза се състои в думите и символите, използвани от самите извършители. В общия случай те искат да изпратят послание до своите жертви и до други и тези послания, от изкрещяни епитети до графити, са мощни доказателства за мотива.

Характеристиките на жертвата и на извършителя - религията, етносът/националната принадлежност, уврежданията, полът или сексуалната ориентация на жертвата се различават от тези на извършителя. Жертвата е член на група, която е в голяма степен превъзходана по брой от членовете на друга група в района, където се е случил инцидентът. Жертвата е член на общност, която е концентрирана в конкретни райони и е атакувана при напускането им. Инцидентът се е случил по време на нахлуване на членове на група на мнозинството в район, населен предимно от малцинства. Жертвата е идентифицируема като „различна“ от нападателите и, често, от мнозинството по фактори като външен вид, облекло, език или религия. Жертвата е изтъкната фигура, като религиозен лидер, активист за права или публичен говорител в общност, която е изправена пред продължаваща дискриминация.

Кога и къде се е случил инцидентът - инцидентът е бил близо до място, обикновено свързано с членовете на конкретна малцинствена група. Инцидентът е бил близо до храм, религиозно гробище или дом или учреждение на група, считана за малцинствена или „външна“ в даден квартал. Инцидентът се е случил на дата със специално значение за набелязаната общност (например религиозни празници или дни, отбелязващи значими исторически събития и т.н.).

Предходни престъпления от омраза или друг инцидент - предходни подобни инциденти са се случвали в същия район и са били набелязани членове на същата група. Жертвата или жертвите са били тормозени или заплашвани по пощата или телефона, на основание принадлежността им към дадената група. Докладван е друг предходен инцидент или престъпление, което може да е предизвикало престъпление от омраза с цел отмъщение спрямо членовете на групата, която се счита отговорна за докладването.

Характерът на насилието - дали престъплението се извършва под формата на физическо нападение или увреждане на собственост; когато се извършва престъпление от омраза, често стремежът е оставянето на послание. Индикаторите в тази насока включват: инцидентът се характеризира с крайно и необичайно насилие или категорично унизително отношение, включително сексуално насилие на жертви в хомофобски престъпления. Насилието е извършено на публично място или под форма, предполагаща да има публично въздействие, като например чрез видео запис, направен от извършителите. Насилието включва осакатяване, при което расистки символи са изрязани или прогорени върху кожата на жертвите или нанесените вреди на собствеността са включвали изрично „послание“.

Други индикатори/жертви на престъпления от третата възраст: живеят много бедно въпреки наличието на месечна пенсия. Лицето може да стои къщи и да не иска да напуска при никакви обстоятелства; държи си главата сведена и е много мълчаливо.

Други индикатори/деца жертви на престъпления: отчуждение, затваряне в себе си или, напротив, действия на агресия в училище или на улицата. Децата жертви могат да страдат от драстична загуба на тегло, липса на интерес в училище и понижаване на оценките. Освен това е възможно да започнат да използват вулгарен или неуместен език.

IV. ПРОЦЕСЪТ ПО НАСОЧВАНЕ КЪМ ПРАВНА ПОМОЩ

1. ПРОЦЕСЪТ ПО НАСОЧВАНЕ КЪМ ПРАВНА ПОМОЩ В РУМЪНИЯ, БЪЛГАРИЯ, ГЕРМАНИЯ, ШВЕЦИЯ

РУМЪНИЯ

Според румънското национално законодателство, пострадалите от престъпления имат правото да бъдат подпомогнати, да бъдат представлявани от адвокат по време на целия наказателен процес. На практика, пострадал от престъпление може да получи юридически услуги от адвокат по избор (плащайки му хонорар) или от държавен/служебен адвокат (ако пострадалият няма финансовата възможност да си позволи конкретен адвокат).

Съдиите, в случаите на престъпления, при които предварителната жалба се адресира до съда, прокурорите, полицаите имат задължението да уведомят пострадалите, включително за правото на правна помощ и институцията, към която да се обърнат, за да упражнят това си право, при условията и реда за получаване на безплатна правна помощ.

В Закон 211/2014 за определените мерки за гарантиране закрила на пострадалите от престъпления се предвижда, че *безплатната правна помощ* се предоставя по искане на лица, които са пострадали от следните категории престъпления: опит за убийство; престъпление с международен елемент, което има за резултат тежка телесна повреда; изнасилване, полов акт с непълнолетни и сексуално извращение по смисъла на Наказателния кодекс. Безплатната правна помощ се предоставя на пострадалите, ако тези престъпления са извършени на територията на Румъния, или ако деянието е извършено извън територията на Румъния, но пострадалият е румънски гражданин или чужд гражданин, законно пребиваващ в Румъния и съдебният процес се води в Румъния. Следва да бъде отбелязано, че според Закон 211/2014, безплатната правна помощ се предоставя по искане на пострадалите и от други видове престъпления, стига месечният доход на член от семейството на пострадалия да не надвишава брутната минимална основна работна заплата за страната, определена за годината, в която пострадалият е подал искане за получаване на безплатна правна помощ.

В Закон № 678/2001 за предотвратяването и борбата с трафика на хора е уредено, че жертвите на трафик имат право на *задължителна правна помощ* през цялото наказателно производство.

Следва да бъде направена разлика между *задължителна правна помощ* и *безплатна правна помощ*. *Задължителната правна помощ* се назначава ex officio от съда, при получаване на делото, като се изпраца молба до местната адвокатска колегия, която да определи служебен адвокат. За да бъде използвана *безплатна правна помощ*, следва да са налице следните условия:

- Ако жертвата е уведомила Прокуратурата или съда в рамките на 60 дни от престъплението. Ако жертвата не е била във физическо или психическо състояние да уведоми Прокуратурата, 60-дневният срок тече от датата на преустановяване на невъзможността; няма изискване за непълнолетни жертви и тези под запрещение да уведомяват Прокуратурата или съда за престъплението.
- Молбата следва да бъде подадена лично от пострадалия, законния представител на непълнолетния или лицето, поставено под запрещение, от неправителствени организации, работещи в сферата на защита на жертвите, ако е подписана от жертвата.
- Молбата за безплатна правна помощ е освободена от държавна такса; следва да бъде попълнена в съда, в чиято юрисдикция живее пострадалото лице и следва да бъде разгледана от двама съдии от Комисията за предоставяне на финансова компенсация на пострадалите от престъпления чрез решение, в рамките на 15 дни от нейното подаване. Молбата следва да включва идентификационни данни на жертвата, месечния приход на член от семейството ѝ, документите, доказващи информацията, описана в молбата и всякакви други документи, с които жертвата разполага, и биха били полезни при уреждането на иска. Молбата за безплатна правна помощ се разглежда от съвещателна камара, която призовава жертвата и, ако отхвърли молбата ѝ, пострадалото лице има право да обжалва в 15-дневен срок от уведомяването.
- Ако жертвата не е избрала адвокат, решението, с което молбата за правна помощ се уважава, следва да включва назначаването на служебен адвокат по реда на Закон № 51/1995 за организацията и практикуването на адвокатската професия и Устава на адвоката.

Указ 180/2016 на Националната асоциация на румънските адвокатски колегии одобрява регулаторната рамка за функциониране на услугите по правна помощ на румънските адвокатски колегии. Според този документ, адвокатите, избрала да предоставят съдебна и извън-съдебна помощ, са включени в Регистъра за съдебна помощ.

На практика, има публични власти с отговорности в областта на закрилата на пострадалите от престъпления, които сътрудничат с неправителствени организации, предоставящи услуги по правна помощ. В Румъния има малък брой организации, предоставящи правни консултации на жертвите, юридически лица, които си сътрудничат с определени адвокати, специализиращи в помощ на пострадалите. Подобни адвокати, които си сътрудничат с НПО, могат да помогнат pro-vo или да получат заплащане от тези организации, за да консултират/помагат на жертвите - например жертви на трафик на хора, насочени към неправителствените организации от полицията, от Националната агенция за борба с трафика на хора.

На национално ниво не се извършва годишна оценка на качеството на правните услуги, предоставяни от служебните адвокати на пострадалите от престъпления. В случая на безплатната правна помощ/задължителната правна помощ, жертвата може да поиска съдебния орган (съда) да смени адвоката. Теоретично, пострадалият има правото да поиска смяната на служебно назначения адвокат, но на практика това рядко се случва. От друга страна, е задължение на съда да осигури справедливостта на процеса и да определи дали служебният адвокат оказва ефективна помощ по делото на пострадалия.

БЪЛГАРИЯ

Редът и условията за предоставяне на правна помощ по наказателни, граждански и административни дела пред всички съдебни инстанции са уредени от Закона за правната помощ от 2006 г.¹⁸ Правна помощ се предоставя само на физически лица, които отговарят на условията, предвидени в закона. Правна помощ не се предоставя на еднолични търговци, юридически лица - търговски дружества, кооперации и т.н.

Правна помощ се предоставя по всички видове наказателни дела.

Целта на закона е да гарантира равен достъп на лицата до правосъдие чрез осигуряване и предоставяне на ефективна правна помощ, осъществявана от адвокати и финансирана от държавата.

Правната помощ се организира от Националното бюро за правна помощ (НБПП) и адвокатските съвети. НБПП е независим държавен орган - юридическо лице, на бюджетна издръжка към министъра на правосъдието, със седалище в София. Приходите и разходите от бюджета на НБПП се базират на класификацията на приходите и разходите в държавния бюджет.

Организацията на работата на НБПП, структурата, съставът и функциите на отделните звена в неговата администрация се определят с правилник, който се приема от Министерския съвет.

Националният телефон за първична правна помощ функционира на номер: 0700 18 250.

Видове правна помощ

- консултация с оглед постигане на споразумение преди започване на съдопроизводството или за завеждане на дело, включително консултация по глава пета „а“;
- подготовка на документи за завеждане на дело;
- процесуално представителство;
- представителство при задържане по чл. 72, ал. 1 от Закона за Министерството на вътрешните работи и по чл. 16а от Закона за митниците.

Правната помощ се организира от НБПП и адвокатските съвети. НБПП води Национален регистър за правна помощ на адвокатите, определени да осъществяват правна помощ по съдебни райони на съответните окръжни съдилища. Регистърът е публичен. Той се съставя на хартиен и на електронен носител и се публикува в интернет.

Правните услуги, консултации или подготовка на документи за завеждане на дело се предоставят на следните лица:

¹⁸ Закон за правната помощ, в сила от 1 януари 2006 г. (обн.ДВ, бр. 79 /04.10.2005 г.)

- лица и семейства, които отговарят на условията за получаване на месечна помощ по реда на Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане;
- лица и семейства, които отговарят на условията за подпомагане с целева помощ за отопление за предходния или настоящия отоплителен сезон;
- лица, настанени в специализирани институции за предоставяне на социални услуги или ползващи социална услуга - резидентен тип, или ползващи социална услуга звено „Майка и бебе“ съгласно чл. 36 от Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане;
- деца, настанени в приемни семейства или в семейства на роднини или близки по реда на Закона за закрила на детето;
- дете в риск по смисъла на Закона за закрила на детето;
- лица по чл. 143 и 144 от Семейния кодекс и на лица, ненавършили 21 години, в съответствие с Регламент (ЕО) № 4 от 2009 г. на Съвета от 18 декември 2008 г. относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на съдебни решения и сътрудничеството по въпроси, свързани със задължения за издръжка (ОВ, L 7/1 от 10 януари 2009 г.) и Конвенцията за международното събиране на издръжка на деца и на други членове на семейството (ОВ, L 192/51 от 22 юли 2011 г.);
- пострадали от домашно или сексуално насилие или от трафик на хора, които не разполагат със средства и желаят да ползват адвокатска защита;
- лица, търсещи международна закрила по реда на Закона за убежището и бежанците, за които предоставяне на правна помощ не се дължи на друго правно основание;
- чужденци, спрямо които е приложена принудителна административна мярка, и чужденци, настанени в специален дом за временно настаняване на чужденци по реда на Закона за чужденците в Република България, които не разполагат със средства и желаят да ползват адвокатска защита;
- лица, на които е отказан или е отнет статут на лице без гражданство в Република България или е прекратено производството за предоставяне на статут на лице без гражданство по реда на Закона за чужденците в Република България, които не разполагат със средства и желаят да ползват адвокатска защита.

Горепосочените факти и обстоятелства се удостоверяват със съдебни решения или с документи, издадени от съответните компетентни органи, и с декларация за семейно и имуществено състояние на лицето по образец, утвърден от НБПП.

При молба за предоставяне на правна помощ, свързани с процесуално представителство, не е предвидена конкретна задължителна форма. Молбата следва да бъде адресирана от страната до съда, където делото е висящо. Молбата може да бъде под формата на свободен текст. Лицето следва да уточни, че не може да си позволи разходите по делото, както и да декларира своя доход, трудова заетост, имуществено състояние, семейно положение, здравословно състояние и всякакви други обстоятелства, които биха обосновавали искането. Отказите за предоставяне на правна помощ подлежат на обжалване по съответния ред.

Необходими документи

Към молбата за предоставяне на правна помощ трябва да се приложат следните документи¹⁹:

- декларация за семейно и имуществено състояние на лицето;
- доказателства за размера на получаваното трудово възнаграждение или други доходи в професионално качество, получавани от молителя или членовете на неговото семейство;
- документи, удостоверяващи болест или увреждане, в случай че молителят страда от такива;
- други документи, удостоверяващи обстоятелства, твърдени в молбата за предоставяне на правна помощ.

Гореописаните документи трябва да бъдат подадени до българското Министерство на правосъдието, когато гражданин на държава - членка на Европейския съюз, или лице, законно пребиваващо в държава - членка на Европейския съюз подава молба за всички видове правна помощ. Молбата за предоставяне на правна помощ, както и документите, свидетелстващи, че молителят отговаря на условията за нейното предоставяне, следва да бъдат преведени на български език или на друг официален език на институциите на Европейската общност, който Република България е посочила пред Европейската комисия. Не е необходимо документите да са легализирани.

По наказателни дела преценката, че обвиняемият или подсъдимият няма средства за заплащане на адвокатско възнаграждение, се извършва от органа, който ръководи процесуалните действия, въз основа на служебно установеното имуществено състояние на лицето по конкретното дело и на обстоятелствата, описани по-горе. За частния обвинител, гражданския ищец, гражданския ответник и частния тъжител преценката се извършва по реда на чл. 23, ал. 3 от Закона, основано на фактори като доходите на лицето, здравословен статус, семейно положение и т.н.

При подаването на молба за правна помощ под формата на консултация или подготовка на документи за завеждане на дело, българските граждани представят доказателства, че попадат в обхвата на чл. 21, т. 1 и 2 по Закона за правна помощ, а именно:

- заповед на директора на Дирекция „Социално подпомагане“ по местоживееене за предоставяне на месечна социална помощ. Ако лицето не се е възползвало от правото си за получаване на месечна социална помощ по Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане, то подава до НБПП документ, издаден от директора на Дирекция „Социално подпомагане“, удостоверяващ, че отговаря на условията за получаване на месечна социална помощ;
- съдебно решение за настаняване на дете в приемно семейство или

¹⁹За допълнителна информация и сваляне на документи, моля посетете интернет страницата на Европейския съдебен атлас:http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/la_fillingforms_bg_en.htm

- документ, удостоверяващ настаняването в специализирана институция за предоставяне на социални услуги.

В тези случаи решението за предоставяне на правна помощ се взема от председателя на НБПП в рамките на 14-дневен срок след представяне на заповед за отпускане на месечна социална помощ, съдебно решение за настаняване на дете в приемно семейство или удостоверение от дирекция „Социално подпомагане“. Молбата за предоставяне на правна помощ следва да бъде подадена до НБПП. Отказът се връчва на молителя и се обжалва по реда на Административнопроцесуалния кодекс.

Как се избира адвокатът?

Съдебното решение или актът на председателя на НБПП за предоставяне на правна помощ се изпраща незабавно на съответния адвокатски съвет за определяне на адвокат от Националния регистър за правна помощ. При възможност адвокатският съвет определя адвокат, посочен от лицето, на което се предоставя правна помощ.

Какви разходи са покрити по реда на Закона за правната помощ?

Правната помощ включва осигуряването на безплатна адвокатска защита.

В случай, че страната в процеса не може да си позволи таксите и разноските по делото, тя може да подаде молба до съда, разглеждащ делото, за освобождаване от такси и разноски.

В случаите на освобождаване от такси и разноски, те се покриват от средствата, предвидени в бюджета на съда.

ГЕРМАНИЯ

В Германия, жертвите на престъпления, т.нар. „пострадали“, могат по принцип да бъдат подпомагани и представлявани от адвокат по техен избор, § 406 f НПК. Пострадалият от престъплението, съгласно § 395 НПК, може да се присъедини към обвинението в наказателния процес още на фазата на предварителното разследване като съищец, § 406h НПК. Съищецът следва да бъде призован за основното заседание, има право да присъства на цялото основно заседание, има правото да иска отвод на съда или вещите лица, правото да задава въпроси към свидетелите и вещите лица, да представя доказателства, да прави изявления и да възразява срещу разпореденията на председателя, § 397 НПК. Пострадалите следва да бъдат информирани за тези им права при първа възможност, писмено и на език, който разбират, § 406i, ал. 1, т.2 НПК.

По искане на съищеца, може да му бъде назначен адвокат по негов избор („процесуален представител на съищеца“). Адвокатът следва да бъде назначен безплатно, по искане на съищеца, ако става въпрос за престъпление със сексуален характер или трафик на хора, опит за убийство или убийство, в който случай близките роднини искат да се конституират като ищци, § 397a, ал. 1, т. 1-2 НПК. Същото се отнася за случаите, когато

престъплението включва тежка телесна повреда, осакатяване на гениталиите, грабеж, преследване, неправомерно лишаване от свобода, изнудване, взимане на заложници, грабеж, квалифициран грабеж, кражба със специална цел, изнудване или нападение със специална цел срещу мотористи, особено ако престъплението е довело или се очаква да доведе до тежки физически или психологически вреди за пострадалото лице, § 397а, ал. 1, т. 3 НПК. Накрая, адвокат се назначава безплатно като процесуален представител в случаите на сексуални посегателства и малтретиране на защитени лица и във всички случаи, както бе посочено по-горе, ако пострадалото лице няма навършени 18 години към момента на извършване на деянието, § 397а, ал. 1, т. 4-5 НПК.

Адвокатът, избран от пострадалата страна, я представлява по време на целия процес, т.е. разследването и основния процес, и не подлежи на смяна, освен ако отношенията на доверие между него и страна са сериозно накърнени.

Доколкото адвокатската професия е свободна, правоохранителните органи не могат да правят препоръки за конкретни адвокати. Въпреки това, пострадалият от престъплението може да бъде насочен към списък с адвокати на разположение, който е достъпен и чрез местната адвокатска колегия.

Прокуратурата и полицията имат задължение да информират жертвите/пострадалите лица за техните права в предварителното производство, а съда - в основното съдебно производство.

Информирането на жертвата/пострадалия също така включва правото на обезщетение или възстановяване на вредите, причинени от престъпление, в наказателното производство, срещу обвиняемия, § 406i, ал. 1, т. 3-5 НПК, или в гражданско производство, § 406j, т. 1 НПК, както и искането за пенсия по реда на ЗКПП, § 406j, т. 3 НПК.

ШВЕЦИЯ

Според Кодекса за защита на жертвите (Lag (1988:609) ommålsägandebitråde), в определени случаи на пострадалия от престъпление следва да бъде назначен правен съветник. Обикновено става въпрос за адвокат, член на Шведската адвокатска колегия. Наличието на предварителна подготовка не е задължително за справянето с определени видове правни въпроси, но Шведската адвокатска колегия осигурява препоръчително обучение и образование и съдилищата най-често назначават адвокат, който го е преминал.

Съдът назначава правен съветник по молба на прокурора, в следните случаи:

- Когато се разглеждат дела по Глава 6 от Наказателния кодекс (сексуални престъпления), при започване на предварителното разследване;
- При престъпления по Глава 3 (престъпления срещу живота и здравето, като физическо насилие) или Глава 4 (престъпления срещу свободата и интегритета, като например противозаконно лишаване от свобода) от Наказателния кодекс, когато като наказание е предвидено лишаване от свобода; или при престъпления по Глава 8, раздел 5 или 6 от Наказателния кодекс (тежък грабеж), ако се предполага,

че личната връзка на пострадалия със заподозрения или други обстоятелства налагат необходимостта на пострадалия от такъв тип съвет;

- Други престъпления, за които е предвидено наказание лишаване от свобода, ако може да бъде направено предположението, че пострадалият има особено силна необходимост от такава помощ, с оглед личните и други обстоятелства.

Правният съветник остава такъв по време на целия процес, от началото на разследването до приключването на съдебната фаза по наказателни дела.

- Правната помощ е безплатна за пострадалия от престъплението и разходите се поемат от държавата.
- Правният съветник може да бъде назначен от съд от по-висока инстанция, ако прокурорът или обвиняемият са обжалвали решението в частта му за юридическата отговорност.
- Правният съветник следва да защитава интереса и да подпомага пострадалото лице при завеждането на индивидуален иск за обезщетяване на вредите, освен ако прокурорът вече не го е направил.
- Задълженията на правния съветник продължават по време на целия съдебен процес, включително при обжалване и остават същите, дори ако първоинстанционната присъда е обжалвана само по отношение на индивидуалните искове.
- По време на разследването, ролята на правния съветник е да информира пострадалия за процеса и какво се очаква от него във връзка с основното заседание. Съветникът следва да представя разбирането на пострадалия за различни текущи проблеми.
- Правният съветник има безусловното право да присъства на всички заседания заедно с пострадалия.
- В случаите, когато пострадалото лице е настанено в приют, правният съветник, в сътрудничество с лицето, отговарящо за случая, например член на персонала на приюта или преводач, може да предоставя допълнителна психологическа и юридическа помощ, с оглед минимизиране риска пострадалият да бъде изложен на нова травма, вследствие участието му в основното заседание. Важно е пострадалият да се чувства в безопасност и спокоен да разкаже своята история по възможно най-ясния начин.

Правна помощ за деца

Ако дете е било обект или е станало свидетел на престъпления от неговите родители или настойници или ако заподозреният е в близка връзка с настойника на детето, то има правото на правна помощ, най-често от адвокат, който е член на Шведската адвокатска колегия. Правният съветник защитава правата на детето по време на разследването и в съдебната фаза.

Правният съветник се назначава от съда по молба на прокурора.

Правна помощ

Шведската служба за правна помощ е национален орган, който извършва правна помощ по реда на Закона за правната помощ (1996:1619). Освен това Службата за правна помощ извършва събирането на вземанията, когато съдът е решил, че има задължение, например, да се платят разходите за адвокатска защита в наказателния процес.

2. ОБЩ МОДЕЛ ЗА НАСОЧВАНЕТО КЪМ ПРАВНА ПОМОЩ

Пострадал от престъпление- Неправителствена организация – Адвокат (pro bono помощ/ заплащане от НПО)

Пострадал от престъпление – Орган на съдебната власт – Служебен адвокат (посочен от адвокатите в месната адвокатска колегия по писмена молба на прокурора/съда)

3. ИЗБЯГВАНЕ НА РЕВИКТИМИЗАЦИЯТА В НАКАЗАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС

Служителите на полицейските органи и съдебната власт имат жизненоважни роли при реагирането и оказването на подкрепа на пострадалите от престъпления. Жертвите са ключови заинтересовани страни в полицейската работа, ориентирана към проблемите, тъй като имат уникална перспектива, ценни познания, активен интерес към проблема и силна лична ангажираност по отношение на престъпното поведение. Реагирайки ефективно и подходящо към всички жертви е не просто правилен подход спрямо жертвите, техните семейства и общности, но е и в най-добрия интерес на полицейските органи.

Много често пострадалите от престъпления докладват, че сблъсъкът с наказателното правосъдие сам по себе си е вид виктимизация - повторна или ревиктимизация. Има множество фактори, които влияят върху опита на пострадалите с правосъдната система, как са третирани по време на наказателното производство и степента на контрол и достъп до участие, които имат.

Препоръки към юристите (адвокати, полицаи, прокурори, съдии), които контактуват с жертви на престъпления:

- Представете се и обяснете ролята си в наказателното производство.
- Започнете разговора с жертвата постепенно; окуражавайте и оценявате нейното участие в производството.
- Бъдете ясни при обяснението на юридическите стъпки, използвайки прости думи и фрази.
- Обяснете на жертвата, че информацията ще остане конфиденциална; подчертайте, че жертвата може да говори свободно и открито с адвоката/полицая/прокурора/съдията.
- Ако жертвата не говори езика на държавата, където се провежда процесът, осигурете преводач, който третира жертвата внимателно и в уважение.

- Обръщайте внимание на въпросите, свързани с пола. Попитайте от самото начало дали жертвата ще се чувства по-комфортно да говори с юрист от същия пол.
- Избягвайте събирането на жертвата и обвиняемия в едно помещение. Използвайте аудио-видео техника.
- Избягвайте повтарящите се изслушвания на жертвата.
- Закрити заседания, без публика.

V. НАКАЗАТЕЛНИЯТ ПРОЦЕС ПО НАЦИОНАЛНИ И ТРАНСГРАНИЧНИ ДЕЛА В РУМЪНИЯ, БЪЛГАРИЯ, ГЕРМАНИЯ, ШВЕЦИЯ

РУМЪНИЯ

Жертвите на престъпления имат възможността да участват в наказателното производство като пострадала страна, като граждански ищец или само като свидетел. В допълнение, ННПК урежда редица права и задължения в наказателното производство на пострадалото лице, гражданския ищец и свидетеля, съобразно техните роли.

Наказателното производство започва с правото на жертвата да получи информация за своите възможности от първия правораздавателен орган, с който се срещне (полиция или Прокуратура). Органът има следните задължения: да информира жертвите за доставчиците на услуги, предоставящи психологически консултации; за разследващия орган, към който могат да се обърнат и да подадат жалба, за техните възможности във връзка с качеството, в което могат да участват в наказателното производство, за тяхното право на юридическа защита и условията и реда за получаване на безплатна правна помощ, както и условията и реда за получаване на финансова компенсация и разясняването на разпоредбите на закон № 682/2002 за защитата на свидетелите.

Следващата стъпка в наказателното производство представлява подаването на жалба или предварителна жалба, както вече бе обяснено в Глава 2, раздел 1 - стъпка, която предшества началото на разследването.

Чл. 81, ал. 2 от ННПК урежда възможността лицето, претърпяло телесна повреда, имуществена или неимуществена вреда, по повод на които служебно е образувано наказателното производство, да не участва в него. При това положение той/тя следва да уведоми правораздавателния орган в този смисъл; ако органът прецени за необходимо, ще призове лицето като свидетел.

Освен това, както вече бе описано в същата глава, жертвите имат правото да се консултират с медиатор, в случаите, позволени от закона. Медиацията представлява начин за разрешаване на конфликт по взаимно съгласие, с помощта на трета страна - медиатор. Това може да бъде направено само със съгласието на страните. По наказателни дела, медиацията може да бъде проведена само за престъпления, при които, по закон, оттеглянето на предварителната жалба или помиряването на страните е основание за отпадане на наказателната отговорност. Медиаторско споразумение може да бъде сключено и само по отношение на гражданския иск за обезщетение, в който случай наказателният процес ще продължи.

Разследването, което преминава под монопола на разследващите органи и прокурора, е последвано, при положение, че прокурорът реши да продължи по-нататък, от съдебен процес.

С оглед гарантирането на безопасността на пострадалия в наказателното производство, могат да бъдат предприети специални мерки за защита, както по време на разследването, така и в съдебната фаза, при спазване на законовите изисквания. ННПК дава дефиниция за застрашен или уязвим свидетел. Според чл. 125 ННПК, ако съществува обосновано подозрение, че животът, физическата цялост, свободата, имуществото или професионалната дейност на свидетел или член на неговото семейство могат да бъдат застрашени като резултат от данните или изявленията, предоставяни от него на правораздавателните институции, компетентните органи следва да му предоставят статус на застрашен свидетел и следва да постановят една или повече от мерките за защита, определени съответно от чл. 126 (мерки за защита по време на разследването) или чл. 127 (мерки за защита по време на съдебната фаза).

По време на съдебната фаза, след като статусът на защитен свидетел вече е даден, съдът следва да определи приложението на една или повече от следните мерки: а) наблюдение и охрана на дома на свидетеля или осигуряване на временно жилище; б) придружаване и осигуряване на защита на свидетеля или неговото семейство по време на пътуване; в) закрити съдебни заседания по време на изслушването на свидетелите; г) изслушване на свидетелите, без те да присъстват физически в съдебната зала, чрез аудио-видео техника, с изкривени звук и картина, когато другите мерки не са достатъчни; д) защита на самоличността, чрез използването на псевдоним, под който свидетелят дава показания.

Жертвата може да бъде обект на криминалистично изследване по време на разследването, с оглед установяване на следите и последиците от престъплението (чл. 189 НПК), а по време на съдебната фаза може да бъде назначена криминалистична експертиза при условията на чл. 180 и 181 от ННПК.

Жертвите на трафик на хора могат да ползват редица специални мерки, описани детайлно в *Закон № 678/2001 за превенцията и борбата с трафика на хора*, включващи: защита на личния живот и самоличността; право на физическа, психическа и социална рехабилитация; защита и специална помощ за непълнолетни жертви, съобразно тяхната възраст; психологическа подкрепа и помощ, необходима за социалната им интеграция от Националната агенция за борба с трафика на хора. Закон 678/2001 съдържа и няколко процедурни правила, които гарантират подходяща рамка за борба срещу трафика на хора по принцип и конкретно трафика на деца и осигуряват сигурността на пострадалото лице: при дела за трафик на деца или детска порнография съдебните заседания не са публични²⁰, специална защита и помощ за жертвите на трафик на деца, включително защита на техния личен живот и самоличност, физическа защита от полицията, осигуряване на документи за самоличност от румънските дипломатически мисии, информация, предоставяне на консултиране и временно настаняване в специални центрове, при поискване (Глава 5).

Освен това, в случаите включващи престъпления по Глава VII от Част I от специалната

²⁰Чл. 24, ал. 1

част на Кодекса и случаите, включващи престъпления подпомагащи незаконното пребиваване в Румъния, предвидено по чл. 254 и детка порнография по смисъла на чл. 374, *изслушването на малолетен* следва да бъде направено в присъствието на поне един родител или законен представител и също така е задължително присъствието на психолог или представител на Генералната дирекция за социално подпомагане и закрила на детето.

Спецификата на наказателните производства за този тип престъпления е отчетена при въпроса с правната помощ. Например, жертвите на трафик имат право на помощ и подкрепа, включително правно консултиране, за подготовка на техните претенции и граждански иски срещу извършителите, които са ги трафикирали.

Следва да бъде направена разлика между задължителната правна помощ (която е разпоредена от съда по негова инициатива от момента на получаване на делото, изпращайки писмо до местната адвокатска колегия, при условията на чл. 44 от Закон 678/2001; за непълнолетните пострадали лица се взимат предвид и разпоредбите на чл. 93, ал. 4 ННПК) и безплатната правна помощ, предоставяна по реда на Глава IV от Закон 211/2004.

По въпроса с компенсациите, жертвите имат два варианта: могат да заведат граждански иск пред наказателния съд и също така да търсят финансова компенсация съобразно разпоредбите на Закон 211/2004.

Гражданският иск, заведен от жертвите или техните наследници, които се конституират като граждански ищци срещу подсъдимия и, когато е приложимо, срещу гражданския ответник, търси гражданска отговорност за обезвреда на причинените с престъплението вреди.

Финансовата компенсация е уредена в детайли в Глава 5 на Закон 211/2014, който въвежда определени мерки за защитата на пострадалите от престъпления. В допълнение, съгласно чл. 21 на горепосочения закон, такава се отпуска на *следните категории жертви*:

- a) Пострадали от опит за убийство, или умишлено убийство, по смисъла на чл. 188 и 189 от Наказателния кодекс, пострадали от телесни повреди по смисъла на чл. 194 от Наказателния кодекс, жертви на умишлени телесни повреди, изнасилване, полов акт с непълнолетен и сексуално насилие по смисъла на чл. 218-220 от Наказателния кодекс, *трафик на хора и непълнолетни* по чл. 210 и 211 от Наказателния кодекс, тероризъм, както и всяко друго умишлено или насилствено престъпление;
- b) Съпругът, децата и семейството на лица, починали в резултат на престъпленията по ал. 1 от чл. 21.

Така, финансовата компенсация се присъжда на жертвата само, ако тя е докладвала престъплението на разследващите органи в рамките на 60 дни от датата на деянието. В случая на жертвите по чл. 21, ал. 1, б. „б“, 60-дневният период следва да бъде изчислен от датата, на която жертвата е узнала за престъплението, а ако жертвата е била физически или психически неспособна да сигнализира разследващите органи, 60-дневният период започва да тече от датата на преустановяване на неспособността.

При известен извършител, финансовата компенсация може да бъде присъдена на жертвата, когато са изпълнени следните условия:

- a) жертвата е подала иска за финансова компенсация в рамките на една година от:
 - датата на окончателния акт на наказателния съд, осъждащ или оправдаващ подсъдимия, в случаите предвидени по чл. 16, ал. 1, б. b)-d) на ННПК и присъждащ гражданска компенсация или прекратяване на наказателното производство в случаите по чл. 16, ал. 1, б. f) и h) от ННПК.
 - датата, когато прокурорът е прекратил производството, в случаите по чл. 16, ал. 1, б. b), c), d), f) и h) от ННПК;
- b) жертвата е подала граждански иск в наказателното производство, освен когато делото е прекратено на основание чл. 315, ал. 1, б. a) от НПК.
- c) извършителят е в несъстоятелност или в неизвестност;
- d) жертвата не е получила пълно обезщетение на загубите си от застраховател.

Когато извършителят е неизвестен, жертвата може да предяви иск за финансова компенсация в рамките на 3 години от деянието, ако условията на чл. 24, ал. 1, б. d) са спазени.

Международното сътрудничество е важен инструмент при този вид престъпления. Вземайки предвид многото дела, насочени към престъпни мрежи, опериращи на територията на няколко държави, както и изключителната компетентност да провежда наказателните разследвания срещу организираната престъпност и тероризма, Дирекцията за разследване на организираната престъпност и тероризма (ДРОПТ) е румънският орган, който участва в прилагането на международното съдебно сътрудничество в тази област.

Центърът за полицейско сътрудничество (ЦПС) - подчинен на Главния инспекторат на румънската полиция - е централният национален орган в сферата на международното полицейско сътрудничество, специализиращ в обмена на оперативна информация в областта на борбата с престъпността на международно, трансгранично ниво. ЦПС обединява следните канали за международно полицейско сътрудничество: ИНТЕРПОЛ, Европол, информационната система SIRENE, както и аташетата по вътрешните работи и румънските служители за връзка, акредитирани в чужбина, както и чужди граждани, акредитирани в Румъния. Националната агенция против трафика на хора непрекъснато сътрудничи с други органи и организации в държавите-членки на ЕС, за да улесни достъпа на жертвите на прафик до правата им в наказателните производства в чужбина. Изпълнявайки ролята на еквивалентен механизъм на националния орган за докладване, Агенцията също така си сътрудничи с институциите на ЕС или подобни органи в неформалната мрежа на национални органи за докладване.

Освен това, с Европейската заповед за разследване е въведен нов механизъм за сътрудничество при трансгранични процедури. Такава заповед може да бъде издадена от

прокурора или съда по време на съдебната фаза (Директива 2014/41/ЕС за европейската заповед за разследване по наказателноправни въпроси, която влезе в сила през май 2017 г.). Директивата включва почти всички мерки по разследване като разпит на свидетели, получаване на информация или доказателства, с които изпълняващият орган вече разполага и (с допълнителни гаранции) прихващане на далекосъобщения и информация за и мониторинг на банкови сметки.

БЪЛГАРИЯ

Българският наказателен процес има две фази - досъдебна и съдебна.

Досъдебната фаза има за цел да събере, чрез разследване, доказателства, които да потвърдят или да опровергават предположението, че определено лице е извършило дадено престъпление. Разследването се извършва от следователи или разследващи полицаи, под ръководството на прокурор. Целта е да се подготви и подпомогне прокурорът при вземането на решението дали да внесе обвинителен акт в съда срещу обвиняемия или да прекрати делото.

Съдебната фаза започва с внасянето от прокурора в съда на обвинителен акт за извършено престъпление от определено лице. В съдебното производство страните - прокурор, подсъдим и защитник на подсъдимия, имат еднакви процесуални права. Съдът разглежда представените доказателства, но може, по искане на страните или по собствена инициатива, да събира и разглежда нови доказателства в търсене на обективната истина.

Съдебната фаза приключва с присъда, която осъжда и налага наказание на подсъдимия или го обявява за невинен.

Разследване (включващо повдигането на обвинение и разпити)

Разследващите органи събират доказателства, които потвърждават или опровергават предположението, че е извършено престъпление. Ако събере достатъчно доказателства в полза на предположението, че конкретно лице е извършило престъплението, разследващият полицай следва писмено да привлече това лице като обвиняем. Лицето следва да подпише постановлението. Незабавно след това, разследващият полицай трябва да информира обвиняемия за неговите права. Документът, удостоверяващ информирането, следва също да бъде подписан. Веднага след това обвиняемият се разпитва.

Съдебно заседание за налагане на мярка за неотклонение „задържане под стража“

По принцип, прокурорът определя каква мярка да бъде наложена на обвиняемия с оглед предотвратяване избягването на наказателно преследване. В случай, че прокурорът прецени, че подходящата мярка е „задържане под стража“ или „домашен арест“, той сезира съда с искане и осигурява явяването на обвиняемия пред съда.

Подготовка на делото от прокурора

Когато разследването приключи, разследващия полицай изпраща събраните доказателства на прокурора. Прокурорът ги разглежда и решава дали са събрани необходимите

доказателства за разкриване на обективната истина и за повдигане на обвинение пред съда. Само в този случай той внася обвинителен акт, иначе прекратява делото.

Превод

Преводачът подпомага всички участници в наказателния процес по време на цялото досъдебно и съдебно производство. Когато свидетелят/пострадалият не владее български език, преводач му се назначава безплатно.

Информация, предоставяна на пострадалия

Органите на Министерството на вътрешните работи, разследващите и организациите за подкрепа на пострадалите следва да информират лицето за:

- правото на достъп до медицинска грижа, организациите, към които пострадалият може да се обърне за безплатна психологическа помощ и подкрепа, както и всякакъв вид специализирана помощ, на която има право;
- правото на правна помощ, службите, към които пострадалият може да се обърне, за да упражни това право и условията и реда за получаване на безплатна правна помощ;
- службите, на които може да бъде докладвано престъпление, реда за подаване на такъв сигнал и видовете действия, които пострадалият от престъпление може да предприеме при съответните условия и ред;
- органите, до които може да бъде изпратен сигнал за нарушаване правата на пострадалия от компетентния орган в наказателното производство;
- правата на пострадалия от престъплението в наказателния процес и възможностите му за участие в него;
- службите, към които пострадалите от престъпления могат да се обърнат за защита за себе си и своите роднини, и условията и реда за получаване на подобна защита;
- службите, към които пострадалият от престъпление може да се обърне за финансова компенсация от държавата, и условията и реда за получаване на подобна компенсация;
- възможни начини за защита на правата и интересите на пострадалия, ако той е чужд гражданин, пострадал от престъпление, извършено в Република България;
- възможни начини за защита правата и интересите на пострадалия, ако е пострадал от престъпление, извършено в друга държава, и службите, към които може да се обърне в такива случаи.

По време на досъдебното производство, наблюдаващият прокурор следи за изпълнението на задълженията на разследващите органи за предоставяне на информация за правата на пострадалия.

При уведомяване на пострадалия от престъплението за правата му, компетентните органи следва да вземат предвид неговото състояние и възраст.

Уведомяването следва да бъде направено устно и пимсено чрез стандартен формуляр на език, който пострадалият разбира. Следва да бъде съставен протокол за уведомяването, в два екземпляра. Едното копие от протокола и формулярът следва да бъдат връчени на пострадалия.

Пострадалите в досъдебното и съдебното производство

*Образуване на досъдебното производство и провеждане на разследване
Условия за образуване на досъдебно производство*

Досъдебно производство се образува, когато са налице законен повод и достатъчно данни за извършено престъпление. Органът, който образува досъдебното производство, уведомява незабавно пострадалия за това, ако той е посочил адрес за призоваване в страната.

В предвидените в особената част на Наказателния кодекс досъдебното производство се образува по тѣжба на пострадалия до прокурора и не може да бъде прекратено при условията на чл. 24, ал. 1, т. 9 от НПК.

Сигналът трябва да бъде писмен, да съдържа данни за подателя и да бъде подписан от него. При подаването му не се дължи държавна такса.

В досъдебното производство пострадалият има следните права:

- да бъде уведомен за правата си в наказателното производство;
- да получи защита за своята сигурност и тази на близките си;
- да бъде информиран за хода на наказателното производство;
- да участва в производството съгласно установеното в НПК;
- да прави искания, бележки и възражения;
- да обжалва актовете, които водят до прекратяване или спиране на наказателното производство;
- да получи писмен превод на постановлението за прекратяване или спиране на наказателното производство, ако не владее български език.
- да има повереник;

В съдебното производство, пострадалият има следните права:

- да участва като частен обвинител.

Молбата за участие в съдебното производство като частен обвинител може да бъде устна или писмена. Молбата трябва да съдържа данни за лицето, което я подава, и за обстоятелствата, на които се основава. Молбата се прави най-късно до започване на разпоредителното заседание пред първоинстанционния съд.

- да повдига и поддържа обвинение пред съда като частен тѣжител, когато престъплението се преследва по тѣжба на пострадалия.

Тѣжбата трябва да бъде писмена и да съдържа данни за подателя, за лицето, срещу което се подава, и за обстоятелствата на престъплението. Към нея се прилага документ за внесена държавна такса. Тя трябва да бъде подписана от подателя и да бъде подадена в шестмесечен срок от деня, когато пострадалият е узнал за извършването на престъплението, или в едномесечен срок от деня, в който пострадалият е получил съобщение за прекратяване на досъдебното производство, на основание че престъплението се преследва по тѣжба на пострадалия.

- да се установи като граждански ищец и да предяви в съдебното производство граждански иск за обезщетение на вредите от престъплението.

Гражданският иск не може да се предяви в съдебното производство, когато е предявен по реда на Гражданския процесуален кодекс.

Правото на подаване на сигнал за нарушение на правата от компетентния орган по време на наказателното производство

В случай на нарушаване правата на пострадалия от компетентния орган по време на наказателното производство, пострадалият може да сигнализира, както следва:

- наблюдаващия прокурор по време на досъдебното производство;
- прокурор от горестоящата прокуратура по време на досъдебното производство;
- компетентният съд по време на съдебната фаза на наказателното производство;

Правото на пострадалия да получи защита за своята сигурност и тази на близките си, условията и реда за получаване на такава защита

По предложение на прокурора със съгласие на пострадалия или по искане на пострадалия съответният първоинстанционен съд може да забрани на обвиняемия:

1. да доближава непосредствено пострадалия;
2. да осъществява контакт с пострадалия под каквато и да е форма, включително по телефон, чрез електронна или обикновена поща и факс;
3. да посещава определени населени места, райони или обекти, в които пострадалият пребивава или посещава.

Съдът уведомява пострадалия за възможността да бъде издадена Европейска заповед за защита.

Защита на свидетеля/пострадалия

- Прокурорът или съдът по искане на свидетеля или с неговото съгласие вземат мерки за неговата незабавна защита, когато са налице достатъчно основания да се предполага, че в резултат на свидетелстването е възникнала или може да възникне реална опасност за живота или здравето на свидетеля, на неговите възходящи, низходящи, братя, сестри, съпруг или лица, с които се намира в особено близки отношения.

Защитата на свидетеля е временна и се осъществява чрез осигуряване на лична физическа охрана от органите на Министерството на вътрешните работи и запазване в тайна на неговата самоличност.

Лична физическа охрана по отношение на възходящи, низходящи, братя, сестри, съпруг или лица, с които свидетелят се намира в особено близки отношения, се осигурява с тяхно съгласие или със съгласие на законните им представители.

В срок до тридесет дни от вземането на мярка прокурорът или съдът може да предложи включването на свидетеля или на неговите възходящи, низходящи, братя, сестри, съпруг или лица, с които се намира в особено близки отношения, в програмата за защита при

условията и по реда на Закона за защита на лица, застрашени във връзка с наказателно производство.

Тази процедура е приложима в случаите на наказателни производства за тежки умишлени престъпления от общ характер и за всички престъпления, извършени по поръчение или в изпълнение на решение на организирана престъпна група.

Специална защита по Закона за защита на лица, застрашени във връзка с наказателно производство могат да получат следните участници в наказателното производство, много често пострадали от престъплението: свидетел, частен обвинител, граждански ищец и лица, директно свързани с тях - възходящи, низходящи, братя, сестри, съпруг или лица, с които се намират в особено близки отношения.

Включването в Програмата за защита става по предложение на окръжния прокурор, а в съдебното производство - на съда, до главния прокурор.

Предложението за предоставяне на защита се прави служебно или по искане на застрашеното лице; разследващия орган или наблюдаващия прокурор. Когато искането не изхожда от застрашеното лице, е необходимо и неговото изрично писмено съгласие. Органът, внесъл предложението, следва да бъде уведомен за разпореждането на главния прокурор или решението на Съвета по защита чрез Бюрото по защита при главния прокурор.

Включването в програмата става чрез сключване на писмено споразумение за защита между Бюрото по защита и застрашеното лице или с настойника или попечителя му, ако то е недееспособно.

Права на пострадалите от престъпления в трансгранични ситуации

Български граждани, които са пострадали от престъпление на територията на държава – членка на ЕС

Мисиите (посолства и консулства) на Република България в държавите-членки на ЕС следва да информират писмено българските граждани, които са пострадали от престъпления на територията на приемащата държава, за компетентните органи на тази държава, към които могат да се обърнат за помощ и финансова компенсация, за възможността за търсене на финансова компенсация от компетентния орган на съответната държава, чрез Националния съвет за подпомагане и компенсация на пострадалите от престъпления към Министерството на правосъдието, както и условията и реда за получаване на съответния тип помощ на територията на Република България.

Граждани на други държави, пострадали от престъпления на територията на Република България

Националният съвет за подпомагане и компенсация на пострадалите от престъпления към Министерството на правосъдието осигурява помощ за легално пребиваващите в Република България чужди граждани при условията за подкрепа и финансова

компенсация на пострадалите от престъпление. Националният съвет приема и се произнася по исканията за финансова компенсация, подадени от легално пребиваващите на територията на България чужди граждани.

Финансова компенсация

При условията и по реда на Закона за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления финансова компенсация могат да получат пострадали, претърпели имуществени вреди от престъпленията, посочени в чл. 3, ал. 3 от Закона:

1. тероризъм; умишлено убийство; опит за убийство; умишлена тежка телесна повреда; блудство; изнасилване; трафик на хора;
2. престъпления, извършени по поръчение или в изпълнение на решение на организирана престъпна група;
3. други тежки умишлени престъпления, от които като съставомерни последици са настъпили смърт или тежка телесна повреда.

Пострадалите, които са претърпели имуществени вреди, могат да получат финансова компенсация при условията и реда, установени от Закона за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления. Когато пострадалият е починал в резултат на престъплението, правото на подпомагане и финансова компенсация преминава върху неговите наследници или върху лицето, с което се е намирал във фактическо съжителство.

Пострадалите могат да търсят финансова компенсация след влизане в сила на:

1. осъдителната присъда, включително в случаите, когато делото е било разгледано в отсъствие на подсъдимия;
2. споразумението за решаване на делото в досъдебното производство;
3. прокурорския или съдебния акт, с който наказателното производство е било прекратено, с изключение на случаите, когато деянието не съставлява престъпление или съставлява административно нарушение;
4. прокурорския или съдебния акт, с който наказателното производство е било спряно поради неразкриване на извършителя на престъплението.

ВАЖНО! Молбата за финансова компенсация се подава до Националния съвет в едногодишен срок от влизането в сила на акта по чл. 12, ал. 2 от ЗПФКПП. Молбата може да се подаде и чрез организация за подкрепа на пострадали или чрез областния управител по настоящ адрес на пострадалия. Молбите за предоставяне на финансова компенсация се разглеждат в едномесечен срок от датата на постъпването им. При необходимост този срок може да бъде удължаван до три месеца.

Образец на молбата за финансова компенсация се предоставя на пострадалите от Националния съвет, областните управители, органите на Министерството на вътрешните работи, следователите и организациите за подкрепа на пострадали.

Образецът на молбата за финансова компенсация, приет със Заповед № ЛС-04-308/16.04.2007 на Министъра на правосъдието и списък с необходимите документи за разглеждането на молбата са достъпни в раздел „Документи“ на сайта на Националния съвет: www.compensation.bg.

Финансовата компенсация се изразява в предоставяне от държавата на парична сума, като максималният ѝ размер за съответните лица не може да надвишава 10 000 лв. Когато

финансовата компенсация се предоставя за издръжка на наследници на починали пострадал, ненавършили 18-годишна възраст, размерът за всяко едно лице е до 10 000 лв. Финансовата компенсация обхваща, заедно или поотделно, имуществените вреди, които са пряка последица от престъплението и се изразяват във:

1. разходи за лечение, с изключение на разходите, които се поемат от бюджета на Националната здравноосигурителна каса;
2. пропуснати доходи;
3. разходи по плащане на съдебни и деловодни разноски;
4. пропуснати средства за издръжка;
5. разходи по погребение;
6. други имуществени вреди.

Всички имуществени вреди следва да бъдат доказани от пострадалите чрез документи, удостоверяващи направените разходи.

Безплатно психологическа консултация и помощ

Пострадалите от престъпления мога да получат безплатна психологическа консултация и помощ, предоставяни от специалисти - психолози от организациите за подкрепа на пострадали, съобразно нуждите на пострадалия и психологическото му състояние.

Молбата за предоставяне на безплатна психологическа помощ се подава до избраната от пострадалия организация. Молбата трябва да съдържа: трите имена на пострадалия, неговото гражданство, дата и място на раждане, постоянен и настоящ адрес; дата, място и обстоятелства на извършване на престъплението; датата, на която пострадалият е уведомил компетентните органи за извършеното престъпление; основания на подателя на молбата за търсене на психологическа помощ. Към молбата се прилагат копия на документите, които удостоверяват посочените в нея данни.

За повече информация, пострадалите могат да се обърнат към Българската асоциация на организации за подкрепа на пострадали в раздел „Контакти“ на сайта на Националния съвет www.compensation.bg.

ГЕРМАНИЯ

Специални правила в наказателните производства по дела за домашно насилие

Ако конкретното престъпление е по-скорошно, процедурата по разследване започва на база обвинение, повдигнато от жертвата, трети страни или по съвет на други институции. В тежки случаи, разследването обикновено започва по сигнал на пострадалия или свидетели пред полицията. Тогава полицията отива на местопрестъплението, разделя предполагаемия извършител от предполагаемата жертва и отвежда извършителя, ако счита, че има допълнителна опасност за пострадалия или други членове на семейството. Полицията информира пострадалия за правата му и че центърът за подкрепа на пострадали ще бъде уведомен за фактите по делото и по свой почин ще се свърже с пострадалия. На място, полицията извършва необходимото запазване на доказателствата и, ако е необходимо, предприема по-нататъшни незабавни мерки като медицинска помощ. Освен това тя уведомява пострадалия за продължителността и последиците от

отстраняването на извършителя и посочват, че с оглед осигуряване на безопасността си, пострадалият може да се обърне към семейния съд за издаване на заповед за защита по реда на Закона за защита против насилието в периода на полицейското отстраняване. Полицията предоставя на пострадалия информационни материали. В рамките на разследването, пострадалият се призовава като свидетел и му се предоставя одобрения списък с информация за правата му. Когато е необходимо, полицията организира извършването на медицински преглед на пострадалия, с оглед събиране на доказателства от тялото му. След това се изслушват други свидетели и се събират други доказателства. Делото се изпраща до прокурора, който е отговорен за приключването на разследването. Тъй като пострадалите от домашно насилие често нямат интерес да търсят наказването на обвиняемия след минаване на известно време от извършване на престъплението, прокурорът разглежда и възможността за прекратяване на производството. За тази цел, той може да получи доклад от процесуалния представител на обвиняемия и доклад за ситуацията на пострадалия, по-конкретно за последиците от деянието. На тази база, прокурорът може, със съгласието на обвиняемия и съда, в случаи с по-малка степен на вина временно и при спазването на определени условия да спре производството. Подобни условия могат да включват изплащането на финансова компенсация, преминаването през курс за социално обучение за поемане на отговорност и промяна в поведението („работа с извършителя“) или изплащането на компенсация от извършителя. Ако обвиняемият изпълни наложените му условия в рамките на шест месеца (или една година в случая на курса за социално обучение), производството ще се прекрати окончателно. В противен случай обвиненията ще се внесат в съда.

В основното производство, съдът може също, със съгласието на подсъдимия и прокурора, да прекрати производството на етапа по събиране на доказателства. Гореописаните възможности могат да бъдат разгледани като условия. Ако подсъдимият е осъден, съдът може да отложи налагането на глоба или изпълнението на лишаването от свобода за определен период от време. В тези случаи, съдът може, в рамките на условното освобождаване или инструкциите за осъдените лица, да постанови обезщетяване на вредите, понесени от пострадалия. Подсъдимият може да бъде задължен да участва в курс за социално обучение в рамките на системата за пробация.

Приложението на курсовете за социално обучение („работа с извършителя“) за поемане на отговорност и промяна на поведението от страна на извършителя са разработени в Германия в последните десет години, вследствие на нуждата на пострадалите да не се отказват от съществуващата връзка заради домашно насилие и за да се гарантира, че домашното насилие е прекратено. Приложението на тези курсове за социално обучение е обвързано с определени стандарти и те се провеждат от специализирани места за работа с извършителите.

Ако, в случаите на домашно насилие, съществува риск от повторно извършване на насилствени престъпления, пострадалият може да поиска от окръжния семеен съд издаването на временна заповед („заповед за защита“) по реда на §§ 1, 2 от Закона за защита от насилие. Заповедта е ограничена по време от семейния съд и съдържа предписания, поискани от пострадалия срещу извършителя. Те могат да бъдат забрана за контакт с пострадалия, включително чрез телекомуникационни средства, или забрана за приближаване на извършителя до пострадалия на определено разстояние, определено от съда. Заповедта следва да бъде връчена на извършителя от съдебен изпълнител по искане

на пострадалия, за да влезе в сила. Всяка заповед за защита съдържа уведомление, че извършителят подлежи на наказателно преследване по силата на § 4 от Закона за защита от насилие, ако наруши определените мерки. В такива случаи, пострадалият следва да уведоми прокуратурата или полицията, които ще започнат ново разследване. В същото време, пострадалият може да инициира гражданско изпълнение на заповедта за защита пред семейния съд и да подаде молба за налагане на глоба или заповед.

Специални правила в наказателните производства при трансгранични престъпления

Във връзка с трансграничните престъпления, особено в случаите на трафик на хора, деца, генитално осакатяване и принудителен брак, има редица специфики по отношение особено на идентификацията и безопасността на жертвите. В резултат на полицейски разследвания и проверки (контрол) се образуват много производства. Прокуратурата обръща внимание на жертвите, които не са немски граждани, за възможностите им за участие като свидетели в наказателното производство и ефектите върху тяхното право на пребиваване в Германия. Директива 2004/81/ЕО поставя изискване, според което, за да се прилага правото на информация, подпомагане и подкрепа, гарантирано от Директивата, статусът на жертви на не-немски граждани следва да бъде установен. Датата на определяне на статуса на жертва следва да бъде датата, на която компетентните органи имат легитимни основания да приемат, че дадено лице може да е жертва. Тогава прокуратурата или наказателният съд могат да работят с имиграционните служби, за да гарантират, че жертвите на трафик на хора ще получат разрешение за пребиваване за времето на наказателното производство по хуманитарни причини, ако без информацията, предоставена от жертвата, би било по-трудно да се изяснят фактите по делото и ако жертвата е преустановила всякакъв контакт с обвиняемия и е заявила готовността си да свидетелства в наказателното производство (§ 25, ал. 4а и 4б от Закона за пребиваването на чужденци). За вземане на решението за свидетелстване в наказателното производство, жертви, които са задлъжени да напуснат страната, разполагат с период за размисъл от поне три месеца (§ 59, ал. 7 от Закона за пребиваването на чужденци). Този период за размисъл не следва да зависи от желанието на жертвата да сътрудничи. В това време, жертвите имат право на помощ и са защитени от депортиране. Това е време, в което те трябва да се възстановят. Ето защо полицията и прокуратурата ги насочват към специализирани заведения за подкрепа на жертви на трафик на хора. Те полагат грижи за жертвите по време на и извън наказателното производство.

За особено уязвими жертви на трансгранични престъпления, полицията предприема специални мерки, с оглед тяхната защита при опасност за живота и физическата цялост, по реда на Закона за хармонизиране на защитата на уязвими пострадали от престъпления и мерки, подобни на тези, предприемани за защита на свидетелите. Мерки като медиация между пострадалия и извършителя и мерки за социално обучение по-скоро не са вариант при тези жертви. Въпреки това, по реда и условията на Закона за компенсиране на пострадалите от престъпления (ЗКПП), чужди граждани, които са пострадали от престъпление, имат право на помощ, ако са граждани на държава-членка на ЕС. Граждани на трети страни имат права по този закон, ако пребивават легално и непрекъснато в Германия от поне три години.

ШВЕЦИЯ

Наказателното производство в Швеция е разделено на две фази, **фазата на разследването** с предварителното разследване и съдебната фаза, което започва с обвинителен акт. Тази система се различава от редица други в държави-членки на ЕС, които включват три фази: разследване, образуване на дело и изправяне пред съда.

Според Кодекса за граждански и наказателен процес, предварителното разследване следва да започне в момента, в който има причина да се смята, че е извършено престъпление, подлежащо на преследване от прокуратурата.

Предварително разследване

Предварителното разследване се състои от редица компоненти за събиране на информация и технически доказателства. Много важна част от него е полицейският разпит на жалбоподателя. Полицията започва разследването, например чрез разпит, оглед на местопрестъплението и техническо разследване. Предварителното разследване се води от полицаи или от прокурор, в зависимост от престъплението. Полицията може да събира всякаква информация от съдебни лекари или криминалисти, като например ДНК проби. При разследването на престъплението може да са необходими умения от различни сфери и разследващите могат да получат помощ от експертите в Националния оперативен отдел.

Според Кодекса за граждански и наказателен процес, предварителното разследване има две функции:

1. То следва да установи самоличността на лицето, за което може обосновано да се предполага, че е извършило престъплението, и
2. следва също така да определи дали има достатъчно основания за образуване на наказателно дело срещу заподозрения.

Предварителното разследване следва да бъде извършено по такъв начин, че доказателствата да бъдат представени в концентриран вид при устното изслушване в съда.

Предварителното разследване може да бъде прекратено, ако се окаже, че няма достатъчно доказателства, които прокурорът да използва. Ако събраните доказателства не са достатъчни, прокурорът може или да реши да не продължи наказателното преследване или да спре предварителното разследване. В случай, че се появят нови доказателства предварителното разследване може да бъде възобновено.

В шведската правна система, обвинението се повдига официално на заподозрения с обвинителния акт, след като предварителното разследване е приключило.

Заповед за намалено наказание

В случаите на по-малко сериозни престъпления, прокурорът може да реши да използва т.нар. „заповед за намалено наказание“, вместо да продължи наказателното преследване. Това означава, че, без преминаване през съдебната фаза, се решава, че заподозреният

следва да бъде глобен. Условие за прилагането на тази процедура е заподозреният да е признал извършването на престъплението. Заповедите за намалено наказание са често приложими в случаите на трафик.

Съдебно производство

Наказателното производство влиза в съдебната фаза, когато прокурорът внесе писмен обвинителен акт в съда, който го изпраща на заподозрения, в случай че искането на прокурора не е отхвърлено.

В повечето случаи, заподозреният се призовава да се яви на основното устно заседание в съда.

Преди основното заседание, жалбоподателят се информира за процеса и за позицията на пострадалия от престъплението в наказателното производство. Пострадалите, които ще бъдат изслушани от съда и които не разбират шведски език, имат право на безплатен превод (устен и писмен) по време на съдебното производство.

Жалбоподателят получава в устна или писмена форма цялата необходима информация за участието му в съдебната фаза на процеса. Той може да посети съда преди това, за да се запознае със сградата и съдебната зала. Уведомява се къде да се яви в деня на процеса и за всякакви допълнителни процедури. Възможно е жалбоподателят да се яви в съда в родната си държава и да свидетелства пред шведския съд чрез видео връзка. Искането за това се изпраща до компетентния държавен орган в родната страна на жертвата.

Жалбоподателите под 15-годишна възраст се „явяват“ пред съда чрез видео-запис, базиран на полицейския разпит. Защитените жилища за деца, Barnhus, са мястото, където полиция, социални служби, педиатри и психолози от детската и младежката психиатрия работят заедно с децата, които са жертви на насилие и сексуална експлоатация. Съдът може да прецени, че процесът с дете, ненавършило 15 години, ще се провежда при закрити врата.

Правото на пострадалия на компенсация

Всеки, който е пострадал от престъпление, принципно има право на компенсация.

В Швеция има три основни варианта за получаване на компенсация:

1. Първо, извършителят може да бъде осъден да заплати обезщетение за вреди на пострадалия от съда по правилата на деликтното право.
2. Второ, компенсацията може да бъде платена чрез различни видове застраховки, най-често частни застраховки, които пострадалият е сключил със застрахователна компания.
3. Трето, шведската държава може да компенсира пострадалия чрез правителствения план за компенсация, известно като Компенсация за вреди, причинени от престъпления, чрез Службата за за компенсация и подкрепа на пострадалите от престъпления.

Компенсация по правилата на деликтното право

Първоначално, пострадалият трябва да съди за вреди извършителя по правилата на деликтното право (Skadeståndslagen 1972:207). Искът за вреди е граждански иск, но пострадалият може да го предяви по време на наказателното производство. Обикновено, прокурорът подготвя и внася иска за вреди заедно с наказателното дело и той се разглежда от съда заедно със съображенията за вината или невинността на подсъдимия.

Според деликтното право, пострадалият може да търси от подсъдимия компенсаторни вреди. Пострадалият може да получи обезщетение за лични вреди, както имуществени, така и неимуществени. Компенсацията включва загуба на приходи, чувство на тревога и болка, както и разходите за психотерапията, необходима за възстановяване от травмата. Освен това посегателствата над личната неприкосновеност на пострадалия също подлежат на обезщетяване. Концепцията за посегателство над неприкосновеността предполага, че престъплението е засегнало сериозно нечия личност, свобода, спокойствие или чест. Компенсацията покрива също така загубата или увреждането на вещи или чисто финансови загуби.

Компенсация чрез частна застраховка

Повечето хора в Швеция имат частна застраховка, обикновено застраховка на жилището, която покрива загуби или вреди, произтичащи от престъпления. Освен това има допълнителни колективни или индивидуални застраховки при инциденти, покриващи телесни повреди.

Частното застраховане е основано на индивидуален договор, според който лицата, включени във застраховката, участват в застрахователна схема и плащат такса. Условието за компенсация на пострадали са определени в застрахователната полица и варират много малко от една застрахователна компания до друга. Освен това, в сравнение с исковете за вреди по деликтното право, компенсацията е ограничена. Някои загуби не се компенсират и не всички пострадали са включени в схемата. Например, ако пострадалият живее с извършителя, застраховката няма да е валидна.

При частните застраховки поведението на жертвата има влияние върху нейната годност за получаване на компенсация. Ако пострадалият е бил под влиянието на алкохол, няма право на обезщетение. Това важи и за случаите, когато пострадалият по собствено желание е участвал в деянието, довело до нараняванията, резултат от престъпление.

Правителствен план за компенсация – Компенсация за вреди, причинени от престъпления

Ако извършителят е неизвестен или не може да плати обезщетението за вредите, или ако пострадалият не участва в схема за частно застраховане, пострадалият може да има право на компенсация от правителството по реда на Закона за компенсация на вредите, причинени от престъпления (Brottskadslag 2014:322).

Компенсирането на вредите, причинени от престъпления, е основано на принципите на публичното право и компенсацията е алтернативна на обезщетението за вреди, присъдено от съда, и застраховките. Следователно, такава компенсация може да бъде изплатена на пострадалия, само ако той не е бил вече компенсиран по друг начин.

Обществено осигуряване

Както вече бе казано, пострадалият има правото на компенсация за телесни повреди по всеки един от начините, посочени по-горе. Когато пострадалият получава обезщетение за телесни повреди, това включва липсата на доход. Липсата на доход се появява, когато пострадалият не е в състояние да работи, най-често като резултат от болест. В Швеция, липсата на доход, причинена от болест или нараняване, обикновено се покрива от общественото здравно осигуряване, чрез обезщетение за болест.

Фонд за пострадалите от престъпления

Целта на шведския Фонд за пострадалите от престъпления е да осигури икономическа подкрепа за дейности, насочени към подобряване ситуацията на пострадали от престъпления. Тези дейности се инициират от изследователи, НПО, публични органи, частни институции и други, които в своята професия се сблъскват с проблемите на пострадалите от престъпления.

Фондът е основно финансиран от пари на осъдени извършители. Всички осъдени на лишаване от свобода следва да платят еднократно сумата от 500 шведски крони на Фонда. Освен това, пари се превеждат и от затворници под електронен надзор.

Борд за компенсация на вреди, причинени от престъпления

Бордът за компенсация на вреди, причинени от престъпления, е висшият решаващ орган във връзка с компенсацията на вреди, причинени от престъпления. Той се назначава от шведското правителство и решава принципи проблеми или особено важни въпроси. Бордът се състои от действащи съдебни адвокати, застрахователни експерти и членове на шведския парламент. Традиционно, Бордът заседава три до шест пъти годишно. Решенията на Борда не могат да бъдат обжалвани.

Съвет на Фонда за пострадалите от престъпления

Съветът на Фонда за пострадалите от престъпления разглежда въпроси, свързани с отпуснатите от суми от Фонда, администрирани от Службата за за компенсация и подкрепа на пострадалите от престъпления. Съветът е съставен от генералния директор на службата и седем други членове, посочени от правителството. Членовете са лица с изследователски опит и доказани познания за пострадалите от престъпления и дейностите, свързани с тях.

Обществена координация на услугите в подкрепа на пострадалите

Основната цел на Службата за компенсация и подкрепа на пострадалите от престъпления е да следи за правата на всички пострадали от престъпления и да насочва публичното внимание към техните нужди и интереси. В криминалния отдел, адвокати и административен персонал работят по дела за компенсация при задържане. Информационните дейности в Центъра за знание се извършват основно от адвокати, но и от центрове за социално подпомагане.

Компенсациите за вреди, причинени от престъпления, се изплащат основно за причинени лични вреди, които могат да бъдат както психологически проблеми, така и физически наранявания, резултат от престъплението. Също така има редица престъпления, които са основание за търсене на компенсация за нарушаване на личната неприкосновеност. Този тип компенсации се прилагат, когато престъплението се счита за сериозно нарушаване на

личната неприкосновеност, личния живот или човешкото достойнство на пострадалия. Почти всички случаи на сексуално насилие са основание за такава компенсация. Често това се отнася и до нападението и нарушаването на неприкосновеността на дома, незаконното заплашване, грабежа и нарушението на ограничителната заповед.

Шансовете за получаване на компенсация за вреди, причинени от престъпление, като погиване или увреждане на вещи или чиста финансова загуба са много ограничени. Принципно, компенсация ще бъде изплатена, само ако извършителят, по време на извършването на престъплението, е бил лишен от свобода в затвор; определен тип институция за грижа за млади хора или наркозависими, или арест. Компенсация за финансови загуби или повреда или погиване на вещи може да бъде платена и в случаите с особено неприятни обстоятелства. Съществува специална форма на компенсация на вреди, причинени от престъпления, предназначена за деца, които са станали свидетели на насилие в близки отношения. Правителството носи отговорността да компенсира такива деца, въпреки че детето не би могло да търси вреди от извършителя.

Международно правно сътрудничество в трансгранични случаи

Разпоредбите за международното правно сътрудничество по наказателни въпроси са уредени в Закона за международното правно сътрудничество по наказателни въпроси (Lag (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål). Има допълнителни разпоредби и в Закона за съвместните разследващи екипи за криминални разследвания (2003:1174).

Целта на международното правно сътрудничество по наказателни въпроси е да даде възможност на прокурорите и съдилищата в Швеция и чужбина да си помагат при разследването на престъпления. Правното сътрудничество може да бъде поискано и предоставено както по време на предварителното разследване, така и по време на съдебния процес.

Освен правно сътрудничество по наказателни въпроси, Швеция извършва правно сътрудничество по следните въпроси²¹:

1. въпроси, разглеждани в държавата, отправяща искането за сътрудничество или в Швеция, в административен процес или в друг вид процес, различен от наказателния.
2. въпроси, свързани с вреди от незаконосъобразно лишаване от свобода, наказателно преследване или присъда,
3. въпроси, разглеждани съвместно с наказателното дело,
4. на етапа на принудителното изпълнение, например, помилване или отлагане на изпълнението на наказанието.

²¹ <https://www.government.se/government-of-sweden/ministry-of-justice/international-judicial-co-operation/legal-assistance-in-criminal-matters/>

VI. ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ С ПРАВОМОЩИЯ ЗА ГАРАНТИРАНЕ ПРАВАТА НА ПОСТРАДАЛИТЕ ОТ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ

РУМЪНИЯ

Министерството на правосъдието е специализираният орган на централната публична администрация, юридическо лице в рамките на правителството, което допринася за правилното функциониране на съдебната система и за гарантирането на условията за прилагане на правосъдието като публична услуга, защитата на върховенството на закона и правата и свободите на гражданите.

Общественото министерство е част от съдебните власти; то представлява обществените интереси и защитава върховенството на правото и правата и свободите на гражданите; изпълнява правомощията си чрез прокурори, работещи в прокуратурите според разпоредбите на закона. Общественото министерство включва: прокуратурата към Върховния касационен съд, прокуратурите към апелативните съдилища, прокуратурите към съдилищата, прокуратурите към специализираните съдилища за непълнолетни и семейни въпроси, прокуратурите към първоинстанционните съдилища и военните съдилища.

Дирекция за разследване на организираната престъпност и тероризма е отдел на прокуратурата към Върховния касационен съд, с компетентност в борбата с организираната престъпност, икономическите и финансовите престъпления, трафика на наркотици, трафика на хора, тероризма и киберпрестъпността. Институцията има централно звено в Букурещ и няколко други териториални звена в различни окръзи на Румъния.

Съдилища и трибунали в 41 окръзи на Румъния и в Букурещ. **Апелативните съдилища** (Алба-Юлия, Бакау, Брашов, Букурещ, Клуж, Констанца, Крайова, Галати, Иаси, Орадеа, Питещи, Сучава, Тимишоара, Търгу-Муреш). **Върховният касационен съд.** Съдът решава делата, като гарантира спазването на правата на участниците в процеса и осигурява администрирането на доказателствата за пълното изясняване на обстоятелствата по случая, за да се установи истината при спазване на закона.

Румънските адвокатски колегии във всеки от 41 окръга на Румъния и Букурещ. Службата за правна помощ към всяка адвокатска колегия е директно подчинена на Декана на колегията и нейната дейност се координира от членовете на Адвокатския съвет. В случаите, предвидени по закон, адвокатските колегии предоставят правна помощ в следните форми: задължителна правна помощ, извънсъдебна помощ, безплатна правна помощ. В случаите, предвидени по закон, правната помощ се оказва от служебни адвокати от всяка колегия, които се регистрират всяка година в Регистъра за правна помощ.

Генералният инспекторат на румънската полиция координира и осигурява насоки за правозащитните мерки за поддържане на обществен ред и сигурност, сигурност на

гражданите, за предотвратяване и борба с престъпността и за идентифициране и противодействие на действията, които засягат живота, свободата, здравето и неприкосновеността на хората, частната и публичната собственост, както и законните обществени интереси. Генералният инспекторат има на подчинение множество централни и териториални поделения във всички 41 окръга на Румъния и Букурещ.

БЪЛГАРИЯ

В България, преследването на престъпни деяния, идентификацията на пострадали от престъпления, осигуряването на правна помощ, подкрепа и компенсация е поверено на следните институции:

Министерството на вътрешните работи приема, идентифицира и подкрепя пострадалите от престъпления или други правонарушения от публичен характер. То разследва престъпленията под наблюдението на Прокуратурата.

Прокуратурата на Република България отговаря за наказателното преследване на извършителите и идентифицирането на пострадалите от престъпления. Тя ръководи събирането на доказателства, повдигането на обвинение и вкарването на делото в съда. **Националната следствена служба** и следствените отдели към окръжните прокуратури са част от Прокуратурата и отговарят за разследването на дела от особена правна и фактическа сложност.

Районните и окръжните съдилища, апелативните съдилища, Върховният касационен съд, Специализираният наказателен съд. Съдилищата в България разглеждат наказателните дела в съответствие с тяхната териториална и материална юрисдикция, определени от правилата на наказателнопроцесуалното право. Специализираният наказателен съд разглежда дела, свързани с организирана престъпност.

Националното бюро за правна помощ организира, заедно с адвокатските съвети осигуряването на правна помощ на лицата, които се нуждаят от нея, включително и пострадалите от престъпления. То води Националния регистър за правна помощ, заплаща и контролира предоставената правна помощ.

Националният съвет за подпомагане и компенсация на пострадали от престъпления е държавният орган, отговорен за изплащането на компенсации, предоставени от държавата. Освен това той оказва съдействие на български граждани, пострадали от престъпления на територията на друга държава - членка на Европейския съюз, при попълване на молбите за финансова компенсация и ги изпраща на компетентния орган на другата държава членка, както и оказва съдействие на граждани на други държави, законно пребиваващи на територията на Република България, които имат право на финансова компенсация.

Асоциацията на организациите за подкрепа на пострадали от престъпления предоставя информация за дейността на членуващите в нея организации в различни

региони и неин представител е член на Националния съвет за подпомагане и компенсация на пострадали от престъпления.

Националната комисия за борба с трафика на хора е междуинституционален орган, който организира и координира сътрудничеството между институциите и организациите при прилагането на законодателството в областта на противодействието на трафика на хора и подпомагането на жертвите. Тя участва в различни международни механизми за сътрудничество за предотвратяване и борба с трафика на хора, организира кампании особено сред рискови групи и обучава съответните длъжностни лица. Ръководи и контролира дейността на местните комисии за борба с трафика на хора и центровете за закрила и помощ на жертвите на трафика на хора.

Министерството на външните работи подпомага жертвите на трафик на хора, идентифицирани извън страната и участва в тяхната неформална идентификация. Министерството помага на жертвите да се завърнат в страната и сътрудничи с Министерството на вътрешните работи за бързото издаване на документи за самоличност.

ГЕРМАНИЯ

Прокуратурата е отговорният за наказателното преследване орган в предварителното производство и представлява обвинението в основния процес. Прокуратурата определя статуса на жертва на пострадалия до финалното произнасяне на съда. В териториалния обхват на всеки окръжен съд има прокуратура, която отговаря за районните съдилища и окръжния съд в нейния окръг.

Полицията подпомага прокуратурата при разследването, регистрира обвиненията, инициира разследвания, гарантира опазването на доказателствата и условно идентифицира пострадалия и обвиняемия в началото на процеса, докато прокурорът вземе своето решение.

Адвокатите могат да бъдат свободно избирани от пострадалия като процесуални представители и да придружават пострадалия по време на цялата процедура, без да бъдат сменяни. Те следва, по искане на пострадалия, да бъдат назначени като процесуални представители по акцесорни искове за сметка на държавата по дела за определени престъпления. Адвокатите са организирани в адвокатски колегии.

По време на основния процес **наказателните съдилища** са единствено отговорни за наказателното правораздаване. Те провеждат основно заседание със събиране на доказателства и накрая решават с (правно обвързваща) присъда дали пострадалата страна е жертва. Решението на съда по наказателни дела не е обвързващо за други съдилища, които, например, имат юрисдикция да разрешат последиците от престъплението (обществени съдилища, граждански съдилища, административни съдилища).

Административните съдилища се произнасят по издаването на разрешение за пребиваване в Германия, предоставянето на търпимост и последваща защита.

Административните съдилища действат като въззивна инстанция за решенията на Федералната служба по миграцията и бежанците.

Федералната служба по миграцията и бежанците е висшият федерален орган за всички бежанци, търсещите убежище и мигранти и по всички въпроси, свързани с правото на пребиваване. Като административен орган, тя решава въпроса за правото на пребиваване на дадено лице. Решенията ѝ подлежат на обжалване пред административните съдилища.

Обществените съдилища са въззивна инстанция на държавните органи по въпросите за отпускане на помощи по Закона за компенсирането на пострадалите от престъпления.

Адвокатските колегии са разделени по окръзи. По принцип, на ниво районни съдилища има регионални представителства на съответните колегии.

Пробационната помощ е част от Общата съдебна социална служба, в която пробационни служители отговарят за наблюдението и подкрепата на осъдените лица. Пробационните служители могат да наблюдават и подпомагат спазването на инструкциите и условията, наложени на осъденото лице по време на пробацията.

Съдебната помощ също е част от **Общата съдебна социална служба** и се оказва от социални обучители и социални работници като съдебни помощници. Съдебната помощ може да съставя доклади ,за прокуратурата или за съда, за социалната среда на обвиняемия и пострадалия, по-конкретно ситуацията на пострадалия след престъплението.

ШВЕЦИЯ

Министерството на правосъдието е отговорно за съдебните органи, включително полицията, прокуратурата, съдилищата, както и миграцията, предоставянето на убежище и готовността за извънредни ситуации. Министерството на правосъдието отговаря за законодателството в сферите на държавното и общото административно право, гражданското право, процесуалното право, наказателното право, миграционното право и правото за даване на убежище.

Шведската служба за компенсация и подкрепа на пострадалите от престъпления: основната цел на Шведската служба за компенсация и подкрепа на пострадалите от престъпления е да следи за правата на всички пострадали от престъпления и да насочва общественото внимание към техните нужди и интереси.

Шведският съд: разглеждането на делото от безпристрастен съд е основно право. Задачата на съдилищата е да разглеждат делата по законен и ефективен начин. Шведските съдилища включват общите съдилища, общите административни съдилища, комисиите за наемни отношения и поземлени дела, службата за правна помощ, бордът за правна помощ.

Полицейските власти: целта на съдебната система е да гарантира правната сигурност на индивида. Полицейските власти, заедно със съдебните и извънсъдебните органи, чрез своите усилия, допринасят за целите на наказателната политика - да се намали престъпността и да се повиши сигурността на хората.

Шведската прокуратура: прокурорът е важна връзка в съдебния процес, включващ полицията, прокурорската служба, съда и наказателната грижа. Прокурорът е този, който

в рамките на закона, решава дали да бъдат предприети действия, води предварителните разследвания и представлява държавата в съда.

Шведската адвокатска колегия е членската организация на шведските практикуващи адвокати.